

UHASSELT

KU LEUVEN

Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het opschorten van mensenrechten vanwege corona

Stefanie Vanduffel

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Koen LEMMENS

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2020
2021

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het opschorten van mensenrechten vanwege corona

Stefanie Vanduffel

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Koen LEMMENS

WOORD VOORAF

Deze masterthesis vormt het sluitstuk van mijn opleiding Rechten aan de Universiteit van Hasselt. Er ging een moeilijk, doch steeds uitermate leerrijk proces aan vooraf dat nog het best samengevat kan worden met de woorden van voormalig Amerikaans president Theodore Roosevelt: "*Nothing in the world is worth having or worth doing unless it means effort, pain, and difficulty*". Zonder de hulp en onvoorwaardelijke steun van een aantal personen had ik dit evenwel nooit tot een goed einde kunnen brengen. Hun aandeel in dit onderzoek, en bij uitbreiding in mijn hele studieloopbaan valt niet te onderschatten. Woorden schieten wellicht te kort om mijn dankbaarheid tegenover hen uit te drukken, maar het past hen hier te bedanken.

Bovenal, enorme dank aan mijn ouders. Het is dankzij hen dat ik deze studies kon aanvatten. Ze drukten me op het hart dat geen droom ooit te groot is, en moedigden me aan steeds mijn eigen pad te kiezen. Zij gaven me de nodige dosis zelfvertrouwen mee, en hebben al die tijd in me geloofd. Zonder hen zou ik ongetwijfeld niet zijn wie ik vandaag ben.

Verder wens ik mijn vriendinnen, in het bijzonder Anne Janssenswillen & Ireni Theodorou te bedanken; zij waren er *every single step of the way*. Hun luisterend oor, en hun bemoedigende woorden waren de voorbije jaren méér dan goud waard. Zij hebben iedere dag op de campus, maar ook online mee gekleurd. Het was een eer mijn studieloopbaan met hen te mogen delen.

Ook een welgemeend woord van dank aan mijn promotor Prof. dr. Koen Lemmens om me dit interessant, en bijzonder actueel onderwerp aan te reiken; om de eerste aanzet te geven die nodig was om deze thesis aan te vatten; en om steeds tijd te maken voor het beantwoorden van al mijn vragen.

Uit de grond van mijn hart, bedankt!

Stefanie Vanduffel

INHOUDSOPGAVE

STRUCTUUR.....	7
INLEIDING	9
HOOFDSTUK I. SITUERING.....	9
HOOFDSTUK II. PROBLEEMSTELLING.....	11
HOOFDSTUK III. ONDERZOEKSVRAGEN & METHODOLOGIE	12
HOOFDSTUK IV. BEPERKINGEN.....	13
DEEL I. TOETSINGSKADER – EVRM.....	17
HOOFDSTUK I. INLEIDING	17
HOOFDSTUK II. ARTIKEL 5 EVRM.....	17
Afdeling I. Het recht op vrijheid & veiligheid.....	18
Onderafdeling I. Persoonlijke vrijheid & veiligheid	19
Onderafdeling II. Vrijheidsberoving.....	19
Afdeling II. De toegelaten beperkingen	20
Onderafdeling I. ‘Langs wettelijke weg’ & ‘op rechtmatige wijze’.....	20
Onderafdeling II. Vrijheidsberoving van besmette personen.....	21
HOOFDSTUK III. ARTIKEL 8 EVRM	21
Afdeling I. Het recht op privacy	22
Onderafdeling I. Eerbiediging van het privéleven.....	22
Onderafdeling II. Eerbiediging van het gezinsleven.....	22
Onderafdeling III. Bescherming van het huis	23
Onderafdeling IV. Eerbiediging van de briefwisseling.....	23
Afdeling II. De toegelaten beperkingen	24
Onderafdeling I. Legaliteitstoets.....	24
Onderafdeling II. Legitimitoets.....	25
Onderafdeling III. Noodzakelijkheidstoets	25
HOOFDSTUK IV. ARTIKEL 2 VIERDE PROTOCOL BIJ HET EVRM	25
Afdeling I. De verplaatsingsvrijheid	26
Onderafdeling I. Recht zich vrij te verplaatsen & vrij woonplaats te kiezen	26
Onderafdeling II. Recht het land te verlaten	26
Afdeling II. De toegelaten beperkingen	27
Onderafdeling I. Beperkingen op het recht zich vrij te verplaatsen	27
Onderafdeling II. Beperkingen op het recht het land te verlaten	28
Afdeling III. Het verband met artikel 5 EVRM & artikel 8 EVRM.....	29
HOOFDSTUK V. ARTIKEL 15 EVRM	30
DEEL II. CORONAMAATREGELEN & HET EVRM.....	33
HOOFDSTUK I. INLEIDING	33
HOOFDSTUK II. CORONAMAATREGELEN.....	33
Afdeling I. ‘Thuisblijfplicht’	33

Afdeling II. 'Bubbel'	34
Afdeling III. Avondklok.....	35
HOOFDSTUK III. TOETSING	35
Afdeling I. Legaliteitstoets	35
Afdeling II. Legitimiteitstoets.....	36
Afdeling III. Noodzakelijkheidstoets.....	36
HOOFDSTUK IV. AFWIJKING IN GEVAL VAN NOODTOESTAND	38
CONCLUSIE	41
LIJST VAN GERAADPLEEGDE WERKEN	43
BIJLAGEN.....	51

LIJST VAN AFKORTINGEN

EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens.
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
GEES	Groep van Experts belast met de Exitstrategie.
Het Hof	Europees Hof voor de Rechten van de Mens.
Het Verdrag	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
MERS	Middle East Respiratory Syndrome.
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome.
UVRM	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
WHO	World Health Organization.

STRUCTUUR

1. Het onderwerp van deze masterthesis luidt: "*Het opschorten van mensenrechten vanwege corona*". Enerzijds strekt het onderzoek er dus toe na te gaan welke coronamaatregelen door de Belgische overheid genomen werden in de strijd tegen het coronavirus COVID-19; anderzijds worden deze maatregelen beoordeeld in het licht van de mensenrechten, meer bepaald het EVRM.
2. De inleiding zal aanvangen met een situering van het onderwerp, waarin het verloop van de coronapandemie in België op beknopte wijze zal worden weergegeven aan de hand van een chronologisch overzicht. De stand van zaken samen met de probleemstelling zullen aantonen waar de juridische pijnpunten van het onderwerp zich situeren, en zullen tevens de basis vormen voor de evaluerende onderzoeksvraag en methodologische werkwijze. Een evaluatie van alle Belgische coronamaatregelen zou evenwel veel te ver leiden, waardoor een beperking tot een selectie van de getroffen maatregelen dan ook noodzakelijk was.
3. Het toetsingskader zal vervolgens in een overzicht van de relevante bepalingen van het EVRM voorzien; uitgaande van de rechtsleer en de vaststaande rechtspraak van het EHRM zullen het toepassingsgebied, alsook de mogelijke beperkingsgronden uitvoerig uiteengezet worden. Dat theoretisch kader zal ook de basis vormen voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Het onderdeel betreffende de coronamaatregelen & het EVRM zal immers de praktische toepassing van die relevante bepalingen van het EVRM, en de evaluatie van de Belgische coronamaatregelen in het licht daarvan omvatten.

In de conclusie zullen de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek uiteindelijk nog eens kort samengevat worden.

INLEIDING

Hoofdstuk I. Situering

4. Op 31 december 2019 lichtte de Chinese overheid de WHO in over de uitbraak van een tot dan toe onbekend virus dat longinfecties veroorzaakt. Al snel bleek het om het Sars-Cov-2 of coronavirus te gaan. Coronavirus is een overkoepelende naam voor een virusfamilie die aandoeningen aan de luchtwegen veroorzaakt, gaande van onschuldige verkoudheden tot dodelijke infecties. Andere coronavirussen zijn bijvoorbeeld SARS en MERS die beide al een dodelijke uitbraak kenden in het verleden. Het Sars-Cov-2 of coronavirus veroorzaakt de besmettelijke ziekte COVID-19 die gepaard gaat met griepachtige symptomen zoals koorts, hoesten en keelpijn. De WHO kende het virus een reproductiegetal toe variërend tussen twee en vier. Iedere zieke patiënt besmet dus gemiddeld twee tot vier anderen. Dat is minder dan in het geval van SARS, maar wijst niettemin op een hoog besmettingsrisico. In geen tijd, liep het aantal besmettingen in de getroffen Chinese regio's dan ook op naar enkele honderden. Om een verdere verspreiding van het virus tegen te gaan, kondigde de Chinese overheid draconische maatregelen af; achttien steden – goed voor zo'n 56.000.000 inwoners – werden meteen in quarantaine geplaatst. Dat bleek evenwel niet voldoende. Op 24 januari 2020 dook het virus toch in Europa op: drie Fransen testten toen positief.¹

5. Ondanks alle inspanningen verspreidde het virus zich razendsnel: medio maart 2020 telde België immers al enkele honderden besmettingen.² De onwetendheid die op dat moment omtrent het virus én in het bijzonder de ernst ervan heerste, noopten ook de Belgische overheid tot maatregelen. In een poging het aantal besmettingen tijdens de eerste golf alsnog tot een absoluut minimum te beperken, werd een zogenaamde 'lockdown light' afgekondigd. Het openbare leven werd vrijwel volledig tot stilstand gebracht. Eenieder was ertoe gehouden thuis te blijven; het was verboden zich op de openbare weg of de openbare plaatsen te begeven, behalve in geval van noodzakelijkheid en omwille van dringende redenen zoals essentiële verplaatsingen of fysieke activiteiten in de buitenlucht.³ Die 'lockdown light' kwam de mentale gezondheid en het psychisch welzijn van de Belgische burger evenwel niet ten goede. Psychologen werden overspoeld met aanvragen van patiënten; de wachtlijsten voor psychologische bijstand waren nog nooit zo lang.⁴

---

¹ H., DECRÉ, "Het nieuwe coronavirus heeft Europa bereikt, maar dat is niet meteen reden tot paniek", *VRT NWS* 25 januari 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/01/25/coronavirus/> - Coronavirus COVID-19, laatst geconsulteerd op 8 juli 2021, <https://www.info-coronavirus.be/nl/wat-is-het-coronavirus/> - A., VERSTRAETE, F., SEGERS en K., BRAECKMAN, "Vooralsnog géén besmettingen met het coronavirus bij ons, virus via Frankrijk wel in Europa opgedoken", *VRT NWS* 25 januari 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/01/24/coronavirus-eerste-geval-in-europa-frankrijk/>.

² X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

³ Artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 maart 2020 (ed. 3).

⁴ D., DE WACHTER, "De mens is niet gemaakt om in een kot te blijven en te leven", *VRT NWS* 19 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/16/de-mens-is-niet-gemaakt-om-in-een-kot-te-leven/> - F., MEIJER, "We zijn eenzaam, bang en ongelukkig: de wachtlijst van jongeren bij de psycholoog wordt steeds langer", *VRT NWS* 5 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/01/jongeren-mentaal-welzijn/> - M., DONNÉ en R., ARNOUDT, "Psychologen trekken het niet meer: 'Wachtlijsten worden zelfs afgesloten door overvloed aan aanvragen'", *VRT NWS* 22 februari 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/02/22/psychologen-trekken-het-niet-meer-wachtlijsten-woorden-zelfs-af/>.

6. De getroffen maatregelen waren ingrijpend, maar bleken wel afdoende: het aantal besmettingen daalde, én de toestroom van ernstig zieke COVID-patiënten in de ziekenhuizen nam af.⁵ Zo'n acht weken na afkondiging van de 'lockdown-light', konden de maatregelen dan ook stilaan versoepeld worden. De Nationale Veiligheidsraad & de GEES bepaalden een 'exitstrategie', die in vier fasen opnieuw naar een enigszins 'normaal' leven zou leiden. 'Social distancing', alsook het dragen van mondkapjes zouden daarbij een uiterst belangrijke rol spelen.⁶ Het beperken van sociaal contact bleef immers het moeilijkste, maar tegelijkertijd ook het sterkste wapen in de strijd tegen COVID-19.⁷ Om de negatieve psychosociale gevolgen daarvan toch zoveel als mogelijk te beperken, werd de 'thuisblijfplicht' vervangen door een 'bubbel'. Zo kon ieder huishouden gedurende een bepaalde periode alsnog één of een beperkt aantal steeds dezelfde personen thuis ontvangen.⁸
7. Na een ietwat 'normale' zomer, nam de pandemie echter weer in kracht toe. In enkele weken tijd steeg het aantal besmettingen naar enkele duizenden per dag; de verwachte, doch gevreesde tweede golf was een feit.⁹ De Belgische ziekenhuizen werden ook ditmaal overspoeld met ernstig zieke COVID-patiënten.¹⁰ Een verstrenging van de 'lockdown-maatregelen' was niet langer een mogelijke optie, het was de enige optie om de enorme druk op de ziekenhuizen te doen afnemen.¹¹ De recente geschiedenis herhaalde zich; andermaal werd het openbare leven gedurende zes maanden nagenoeg volledig tot stilstand gebracht. Zo werd er overgeschakeld op afstandsonderwijs. Werd telewerken opnieuw de norm. En dienden cafés en restaurants, alsook niet-essentiële winkels de deuren nogmaals te sluiten.¹² De enigszins controversiële 'thuisblijfplicht' werd evenwel vervangen door een mogelijks nog controversiëlere avondklok. Op basis daarvan, was het verboden zich op de openbare weg en in de openbare ruimte te begeven tussen 12 uur 's nachts en 5 uur 's morgens behoudens in geval van essentiële, niet-uitstelbare verplaatsing.¹³
8. In januari 2021 kon de langverwachte vaccinatiecampagne dan eindelijk van start gaan.¹⁴ De coronavaccins van Pfizer, Moderna, Astra Zeneca en Johnson & Johnson zouden ernstige ziekte als

⁵ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

⁶ D., BAERT en J. VERSTRAETE, "Vanaf zondag mag gezin thuis met vier mensen afspreken en maandag winkels open: een overzicht van de exitstrategie", *VRT NWS* 6 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/04/24/overzicht-maatregelen/>.

⁷ Coronavirus COVID-19, "Sociale contacten beperken is het sterkste wapen om COVID-19 de kop in te drukken", 29 juli 2020, <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/sociale-contacten-beperken-is-sterkste-wapen-om-covid-19-de-kop-in-te-drukken/>.

⁸ Artikel 6 Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 8 mei 2020 (ed. 2).

⁹ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 19 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

¹⁰ S., KELEPOURIS, "Alle alarmen staan op rood in ziekenhuizen: 'Als we nog langer wachten, zullen ziekenhuizen mensen laten sterven'", *De Morgen* 29 oktober 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/alle-alarmen-staan-op-rood-in-ziekenhuizen-als-we-nog-langer-wachten-zullen-ziekenhuizen-mensen-laten-sterven~b91fee9c/>.

¹¹ E., MAEREVOET, S., CARDOEN en R., ARNOUDT, "Liveblog - Wetstraatjournalist Bart Verhulst: 'Lockdown lijkt onvermijdelijk', ziekenhuizen slaken noodkreet", *VRT NWS* 29 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/29/liveblog-29-oktober/>.

¹² Ministerieel Besluit van 23 oktober 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 23 oktober 2020 (ed. 2) - Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 28 oktober 2020 (ed. 3).

¹³ Artikel 16 Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

¹⁴ J., VERSTRAETE en P., HUYGHEBAERT, "Jos (96), Josepha (102) en Lucie (101) kregen als eerste Belgen vaccin tegen het coronavirus, bekijk hier hoe dat verliep", *VRT NWS* 28 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/28/eerste-belgen-gevaccineerd/>.

gevolg van een coronabesmetting voorkomen, zodat een stijging van het aantal besmettingen niet langer tot een toename van het aantal ziekenhuisopnames zou leiden.¹⁵ Inmiddels is ruim 65 procent van de volwassen Belgische bevolking minstens één keer gevaccineerd.¹⁶ Na zes lange maanden, werd het geduld van de Belgische burger dus beloond; het 'normale' leven kon eindelijk hernomen worden. Onder meer cafés en restaurants mochten de deuren weer openen. Telewerken was niet langer verplicht. En ook niet-essentiële reizen naar het buitenland werden opnieuw toegelaten.¹⁷ Toch is het 'rijk der vrijheid' voorsnog niet onbegrensd. Zo mogen er thuis nog steeds slechts acht personen ontvangen worden, en blijft de mondkemperplicht voorlopig overeind.¹⁸ Ook voor massaevenementen zoals Pukkelpop of Francorchamps is het deze zomer nog te vroeg...¹⁹ Niettemin is het einde van deze crisis eindelijk in zicht.

Hoofdstuk II. Probleemstelling

9. Reeds anderhalf jaar wordt het dagelijks leven beheerst door tal van maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 tegen te gaan. Meermaals gingen die maatregelen gepaard met verregaande inperkingen van fundamentele rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd in de Belgische Grondwet, het EVRM, de UVRM, het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie... Zo was eenieder er bijvoorbeeld plots toe gehouden thuis te blijven. Werd het sociaal leven tot een 'bubbel' of een 'knuffelcontact' herleid. Werden de scholen gesloten. En was er behoudens enkele uitzonderingen een samentolingsverbod van kracht. Niet alleen de bewegingsvrijheid kwam door dergelijke maatregelen in het gedrang, ook andere fundamentele rechten zoals het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, het recht op onderwijs en het recht op vereniging en vergadering werden daardoor beperkt.

10. Ruim 150 jaar geleden, verwierp het Amerikaans Hooggerechtshof de bevoegdheid om van dergelijke fundamentele rechten en vrijheden af te wijken in tijden van crisis met volgende woorden: "*No doctrine, involving more pernicious consequences, was ever invented by the wit of man than that constitutional rights can be suspended during any of the great exigencies of government*".²⁰ De geschiedenis heeft evenwel uitgewezen dat het ontbreken van een dergelijke afwijkingsclausule regeringen er niet van weerhield hun toevlucht te nemen tot noodmaatregelen.²¹ Vandaag de dag is slechts een beperkt aantal van die fundamentele rechten en vrijheden nog absoluut; het merendeel

---

¹⁵ Laat je vaccineren, laatst geconsulteerd op 21 juli 2021, <https://www.laatjevaccineren.be/waarom-vaccinatie-tegen-covid-19-belangrijk-is>.

¹⁶ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

¹⁷ Z., SAERENS, "Vandaag begint de eerste fase van het 'Zomerplan': ontdek hier alle versoepelingen van de coronaregels", *VRT NWS* 9 juni 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/05/11/overlegcomite-overzicht-beslissingen/>.

¹⁸ A., WILLEMS, "Uitrol zomerplan voorlopig niet in gevaar: welke maatregelen moeten we nog volgen, en waarom?", *VRT NWS* 27 juni 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/25/maatregelen-27-juni/>.

¹⁹ S., ANDRIES, "Huisartsen roepen op: 'Laat Pukkelpop of Francorchamps niet doorgaan, mensen begrijpen dat ook'", *De Standaard* 19 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210719_93981781 - I., SCHELSTRAETE, "De weg naar de vrijheid passeert niet langs Pukkelpop", *De Standaard* 23 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210723_97116123 - M., DERMUL, K., BONNEURE en L., DE WOLF, "Pukkelpop afgelast, professor Hans: "Hadden organisatie in juni al gewaarschuwd voor deltavariant", *VRT NWS* 23 juli 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/07/23/pukkelpop/>.

²⁰ U.S. Supreme Court, *Ex parte Milligan*, 71 U.S. 2 (4 Wall.), (1866).

²¹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights - 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 1064-1065.

kan bijgevolg aan beperkingen onderworpen worden. Deze beperkingen zijn enerzijds mogelijk in geval van een algemene noodtoestand; in crisissituaties kunnen Staten bepaalde rechten immers opschorten door afkondiging van een noodtoestand. Anderzijds bestaan er ook legitieme beperkingen, die het mogelijk maken onder bepaalde voorwaarden van een aantal rechten af te wijken. Onder meer het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, en het recht op vrijheid van vergadering en vereniging kunnen op basis daarvan beperkt worden.²² Mensenrechtenverdragen die niet in uitzonderingen voorzien, laten politieke besluitvormers en rechtbanken vaak geen andere keuze dan de individuele rechten geheel te omzeilen. De uitzonderingsbepalingen die in de meeste mensenrechtenverdragen worden voorzien, moeten dan ook gezien worden als een poging om de reikwijdte van het overheidsoptreden in noodsituaties in te perken, eerder dan het te verruimen. Een goed ontworpen en door de rechter gehandhaafde uitzonderingsclausule, biedt immers de beste rechtsgrondslag om het belang van een effectieve aanpak van een crisissituatie met de individuele rechten van eenieder te verzoenen.²³

11. In een gezondheids crisis zoals de huidige pandemie is het dan ook zonder meer verdedigbaar dat bepaalde 'vanzelfsprekendheden' tijdelijk beperkt worden ter bescherming van het algemeen belang of de volksgezondheid.²⁴ Dat neemt evenwel niet weg dat dergelijke verregaande beperkingen steeds gerechtvaardigd dienen te worden. Doch op dat punt lijken de vrijheidsbeperkende maatregelen genomen in de strijd tegen het coronavirus COVID-19 enigszins problematisch.
12. Precies om die reden gaf Kati Verstrepen (Voorzitter Liga voor de Mensenrechten & mensenrechtenadvocate) ook al meermaals aan dat een mensenrechtenexpert in het adviesorgaan dat de overheid adviseert over de aanpak van de 'coronacrisis' absoluut onmisbaar is. Wetenschappers kunnen weliswaar de noodzakelijkheid van bepaalde maatregelen aantonen, maar een mensenrechtenexpert zou zich kunnen buigen over de legaliteit en de proportionaliteit daarvan. Bovendien, houden mensenrechtenexperts zich niet enkel bezig met hoe individuele rechten in het gedrang kunnen komen, maar ook met de eventuele gevolgen van dit soort maatregelen met de algemene situatie van de democratie en de Belgische rechtsstaat.²⁵

Hoofdstuk III. Onderzoeksvragen & Methodologie

13. De hoofdonderzoeksvraag van deze masterthesis luidt als volgt: "*Zijn de vrijheidsbeperkende maatregelen die door de Belgische overheid getroffen werden om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken bestaanbaar in het licht van het EVRM?*". Het doel van deze masterthesis is de vrijheidsbeperkende coronamaatregelen te beoordelen in het licht van het EVRM. Deze

---

²² S., SMIS, C., JANSSENS, S., MIRGAUX en K., VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: de internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 11-17.

²³ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 1064-1065.

²⁴ S., KELEPOURIS, "Schenden de coronamaatregelen de grondwet? Twee specialisten geven duiding", *De Morgen* 6 augustus 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/schenden-de-coronamaatregelen-de-grondwet-twee-specialisten-geven-duiding~b46a3862/>.

²⁵ K., VERSTREPEN, "Neem alsjeblief een mensenrechtenexpert mee in de exitstrategie uit de coronacrisis", *VRT NWS* 9 april 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/04/08/mensenrechtenexpert-in-de-exitstrategie/> - K., VERSTREPEN, "Er is nood aan een mensenrechtenexpert in het nieuwe adviesorgaan rond de coronacrisis", *Knack* 26 augustus 2020, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/er-is-nood-aan-een-mensenrechtenexpert-in-het-nieuwe-adviesorgaan-rond-de-coronacrisis/article-opinion-1633975.html>.

evaluerende hoofdonderzoeksvraag zal evenwel slechts beantwoord kunnen worden middels een beschrijvend onderzoek van enerzijds de getroffen maatregelen, en anderzijds het toetsingskader. Een grammaticale en vaktechnische interpretatie van de maatregelen zal duiding en betekenis geven op basis van de specifieke grammatica, zinsbouw en woordkeuze van de maatregelen in kwestie, terwijl het toetsingskader voornamelijk aan de hand van de jurisprudentie van het EHRM ("*de rechtsopvatting van de rechterlijke macht, zoals die blijkt uit genomen beslissingen*")²⁶ uiteengezet zal worden. Ook een sociologische interpretatie is aangewezen gelet op de context waarin de betreffende maatregelen tot stand gekomen zijn, en de omstandigheden waarin ze actueel van toepassing zijn. In dit onderzoek zullen interne evaluatiecriteria zoals hiërarchisch hogere rechtsregels (het EVRM), algemene rechtsbeginselen, vaststaande rechtspraak (jurisprudentie van het EHRM) en erkende opvattingen in de rechtsleer centraal staan. Het betreft derhalve een strikt juridische benadering.²⁷

Hoofdstuk IV. Beperkingen

14. De aanpak om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, was wereldwijd verschillend. Zo opteerden Nederland en het Verenigd Koninkrijk (althans initieel) voor de groepsimmunitet. Daarbij zou een groot deel van de bevolking min of meer gecontroleerd met het virus besmet worden om zo immunitet op te bouwen. Hoe meer mensen een weerstand zouden opbouwen, hoe minder mensen met een verminderde weerstand door het virus getroffen zouden worden. Vóór de ontwikkeling van vaccins was dat een gebruikelijke methode om de verspreiding van virussen tegen te gaan, en ook de moderne vaccinatiecampagnes zijn op groepsimmunitet gebaseerd. Toch is een dergelijke aanpak niet zonder risico. Studies toonden immers aan dat zo'n 50 tot 70 procent van de bevolking met het virus besmet diende te worden om groepsimmunitet te bereiken. Een aantal variërend van één tot vier procent zou een besmetting met het virus evenwel niet overleven: één procent indien de gezondheidszorg zou standhouden, vier procent wanneer dat niet het geval zou zijn. Bovendien, zou het aantal zieken nog eens een veelvoud zijn.²⁸ De Belgische overheid zag geen heil in die aanpak, en opteerde bijgevolg voor een alternatief.
15. Net zoals Italië, Frankrijk en Spanje gaf ook België de voorkeur aan een 'lockdown'. Slechts door het opleggen van quarantaine- en isolatiemaatregelen zouden fysieke contacten tussen de bevolking zoveel als mogelijk beperkt kunnen worden, en zou de exponentiële verspreiding van het virus beëindigd of op zijn minst afgeremd kunnen worden.²⁹ De getroffen maatregelen werden maandelijks op basis van de recentste coronacijfers geëvalueerd, en waar nodig aan de actuele virologische

---

²⁶ Van Dale, laatst geconsulteerd op 25 juli 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/jurisprudentie#.YP11zC2iHLY>.

²⁷ L., KESTEMONT en P., SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 42-69.

²⁸ B., DEBUSSCHERE, "Nederland en Groot-Brittannië mikken op 'groepsimmunitet': 'Dat kost je dan wel eerst honderdduizenden levens', *De Morgen* 17 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/nederland-en-groot-brittannië-mikken-op-groepsimmunitet-dat-kost-je-dan-wel-eerst-honderdduizenden-levens~b75eec56/> - H., DECREÉ, "Nederland en Verenigd Koninkrijk kiezen niet voor totale lockdown, maar voor 'groepsimmunitet': wat is dat precies?", *VRT NWS* 17 maart 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/03/17/groepsimmunitet-coronavirus/>.

²⁹ A., JOOSSEN, "De absurde week die tot de eerste lockdown leidde: 'Laat ik de verwarring wegnemen. Er komt een drama op ons af'", *De Morgen* 12 maart 2021, <https://www.demorgen.be/nieuws/de-absurde-week-die-tot-de-eerste-lockdown-leidde-laat-ik-de-verwarring-wegnemen-er-komt-een-drama-op-ons-af~b6071ec2/> - B., DEBUSSCHERE, "Nederland en Groot-Brittannië mikken op 'groepsimmunitet': 'Dat kost je dan wel eerst honderdduizenden levens', *De Morgen* 17 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/nederland-en-groot-brittannië-mikken-op-groepsimmunitet-dat-kost-je-dan-wel-eerst-honderdduizenden-levens~b75eec56/>.

situatie aangepast. Het resultaat: een veertigtal Ministeriële Besluiten houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken.³⁰ Het spreekt voor zich dat een beoordeling van alle coronamaatregelen wat dit onderzoek betreft veel te ver zou leiden. Om die reden werd de beoordeling op basis van onderstaande elementen beperkt tot drie basisregels van het Belgisch coronabeleid, namelijk de 'thuisblijfplicht', de 'bubbel', en de avondklok

16. Aanvankelijk was de Belgische aanpak behoorlijk drastisch. De 'thuisblijfplicht' hield het verbod in zich op de openbare weg of in de openbare plaatsen te begeven, behalve in geval van noodzakelijkheid en omwille van dringende redenen, zoals essentiële verplaatsingen of fysieke activiteiten in de buitenlucht.³¹ Doorgaans worden quarantainemaatregelen slechts opgelegd aan personen die mogelijks een besmettelijk virus kunnen verspreiden, doch ditmaal diende iederéén preventief zoveel als mogelijk thuis te blijven.³² Nooit eerder werd een dergelijk ingrijpende maatregel opgelegd ter bescherming van de volksgezondheid. Het psychosociale welzijn van de Belgische burger kreeg het dan ook zwaar te verduren; de mens is immers een sociaal wezen dat zijn energie en zijn levenslust vindt in het contact met anderen. In het bijzonder jongeren, en personen die hun job of (een gedeelte van) hun inkomen verloren als gevolg van de quarantainemaatregelen kregen te kampen met angst en depressieve gevoelens.³³
17. Om enigszins aan die eenzaamheid te verhelpen zonder het risico op een heropflakking van het virus te vergroten, werd later de 'bubbel' ingevoerd. Daardoor kreeg ieder huishouden ("*personen die onder hetzelfde dak wonen*") de kans gedurende een bepaalde periode één of een beperkt aantal steeds dezelfde personen thuis te ontvangen.³⁴ De maatregel hield derhalve een versoepeling van de 'thuisblijfplicht' in, maar was niettemin ingrijpend. Eén zin in het Belgisch Staatsblad verplichtte de Belgische burger er immers toe de soms hartverscheurende keuze tussen familie, vrienden en andere dierbaren te maken.³⁵

---

³⁰ Crisiscentrum, "Coronavirus: de antwoorden op al je vragen", laatst geconsulteerd op 26 juli 2021, <https://crisiscentrum.be/nl/news/crisisbeheer/coronavirus-de-antwoorden-op-al-je-vragen>.

³¹ Artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 18 maart 2020 (ed. 3).

³² Van Dale, laatst geconsulteerd op 26 juli 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/quarantaine#.YP7-ei2iHLY>.

³³ S., PONSAERTS, "Helpt Belgische werknemers kampt met angst en depressieve gevoelens na maand lockdown", *De Morgen* 28 april 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/helpt-belgische-werknemers-kampt-met-angst-en-depressieve-gevoelens-na-maand-lockdown~b8c37c6d/> - D., DE WACHTER, "De mens is niet gemaakt om in een kot te blijven en te leven", *VRT NWS* 19 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/16/de-mens-is-niet-gemaakt-om-in-een-kot-te-leven/> - J., CAUWENBERGHS, "Hoe gaat het?' kan levens redden", *De Standaard* 3 november 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20201102_97902446 - F., MEIJER, "We zijn eenzaam, bang en ongelukkig: de wachtrij van jongeren bij de psycholoog wordt steeds langer", *VRT NWS* 5 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/01/jongeren-mentaal-welzijn/> - M., DONNÉ en R., ARNOUDT, "Psychologen trekken het niet meer: 'Wachtlijsten worden zelfs afgesloten door overvloed aan aanvragen'", *VRT NWS* 22 februari 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/02/22/psychologen-trekken-het-niet-meer-wachtlijsten-woorden-zelfs-af/>.

³⁴ Artikel 6 Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 8 mei 2020 (ed. 2).

³⁵ Artikel 6 Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 8 mei 2020 (ed. 2) - T., SANTENS, "Regel van 4 bezoekers leidt tot verwarring: 'Afstand houden en hygiëne zijn belangrijker dan puzzelwerk'", *VRT NWS* 7 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/05/07/regel-van-vier/> - T., SANTENS, "Kiezen tussen moeder en schoonmoeder staat nu in de wet: 'regel van 4' gepubliceerd in Staatsblad", *VRT NWS* 8 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/05/08/regel-van-4-staatsblad/>.

18. Ondanks de vele maatregelen won de pandemie tijdens de zomer opnieuw aan kracht. In het hele land, maar vooral in de provincie Antwerpen namen de besmettingen weer fors toe.³⁶ Om die reden zag Antwerps gouverneur Cathy Berx zich genoodzaakt de federale maatregelen verder aan te scherpen. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog werd er in België een avondklok ingevoerd; op basis daarvan was het verboden zich op het openbaar domein te begeven tussen 23 uur 30 's avonds en 6 uur 's morgens, behoudens in geval van essentiële, niet-uitstelbare verplaatsingen om dringende medische redenen, van en naar het werk en bij vertrek naar of terugkeer uit vakantie.³⁷ De maatregel leverde een massa kritiek op. Zo bestempelde voormalig SP.A-politicus Johan Vande Lanotte de avondklok als 'disproportioneel', en dus 'onwettig'.³⁸ Ethicus Raf Geenens, politiek filosoof Stefan Rummens en grondwetspecialist Stefan Sottiaux gingen nog verder en hadden het over de "ondraaglijke lichtheid van het coronabeleid".³⁹ En ook onderzoeksassistent en doctorandus Strafrecht aan de VUB Jan De Groote en master in de moleculaire biologie en doctor in de wetenschapsfilosofie Karin Verelst konden hun verontwaardiging niet verbergen, en vreesden zowaar voor het einde van de rechtsstaat.⁴⁰ Niettegenstaande de vele controverse werd de maatregel enkele maanden later alsnog uitgebreid tot het hele land.⁴¹

Deze masterthesis heeft slechts betrekking op de periode van december 2019 tot en met juli 2021.

---

³⁶ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

³⁷ J., VANDERVELDEN, "De avondklok in Antwerpen is de eerste in België sinds de Tweede Wereldoorlog", *VRT NWS* 29 juli 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/28/de-eerste-avondklok-sinds-de-tweede-wereldoorlog/> - Artikel 2 Politieverordening van de gouverneur van 29 juli 2020 betreffende aanvullende maatregelen in de strijd tegen het coronavirus COVID-19, 29 juli 2020.

³⁸ X., "Grondwetsprofessor Johan Vande Lanotte bestempelt Antwerpse avondklok als 'onwettig'", *Knack* 5 augustus 2020, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/grondwetsprofessor-johan-vande-lanotte-bestempelt-antwerpse-avondklok-als-onwettig/article-news-1626765.html>.

³⁹ R., GEENENS, S., RUMMENS en S., SOTTIAUX, "De ondraaglijke lichtheid van het coronabeleid", *VRT NWS* 1 augustus 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/01/opinie-geenens-rummens-sottiaux/>.

⁴⁰ J., DE GROOTE en K., VERELST, "Wordt corona het einde van de rechtsstaat?", *VRT NWS* 31 juli 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/30/corona-het-einde-van-de-rechtsstaat/>.

⁴¹ Artikel 16 Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

DEEL I. TOETSINGSKADER – EVRM

Hoofdstuk I. Inleiding

19. Het EVRM is een internationaal verdrag dat op 4 november 1950 door de Raad van Europa ondertekend werd tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het biedt een waarborg voor de klassieke burgerlijke en politieke rechten, waardoor nagenoeg alle bepalingen van het Verdrag met de genomen coronamaatregelen in verband gebracht zouden kunnen worden. Doch wat de 'thuisblijfplicht', de 'bubbel' en de avondklok betreft, zijn een aantal bepalingen in het bijzonder relevant gebleken. Het gaat om: het 'recht op vrijheid en veiligheid' uit artikel 5 EVRM, het 'recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven' uit artikel 8 EVRM én de 'vrijheid van verplaatsing' uit artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM. Hieronder, zullen deze artikelen aan de hand van de ter zake dienende rechtsleer, en de vaststaande rechtspraak van het EHRM uiteengezet worden. Er zal in elk hoofdstuk vertrokken worden vanuit een aanhaling van het betreffende artikel, waarna het toepassingsgebied en de eventuele legitieme beperkingen uitvoerig uiteengezet zullen worden. Ook de 'afwijking in geval van noodtoestand' uit artikel 15 EVRM zal tot slot besproken worden.

Hoofdstuk II. Artikel 5 EVRM

Artikel 5 EVRM bepaalt:

1. *"Eenieder heeft het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg:"*
  - a. *"Indien hij op rechtmatige wijze wordt gevangengehouden na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter."*
  - b. *"Indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen wordt gehouden, wegens weigering een overeenkomstig door de wet door een rechter gegeven bevel op te volgen of ten einde nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren."*
  - c. *"Indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangengehouden ten einde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer redelijke termen aanwezig zijn om te vermoeden, dat hij een strafbaar feit heeft begaan, of indien er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat het noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten nadat hij dit heeft begaan."*
  - d. *"In het geval van rechtmatige gevangenhouding van een minderjarige met het doel in te grijpen in zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige gevangenhouding, ten einde hem voor het bevoegde gezag te geleiden."*
  - e. *"In het geval van rechtmatige gevangenhouding van personen die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of landlopers."*
  - f. *"In het geval van rechtmatige arrestatie of gevangenhouding van personen ten einde hen te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of indien tegen hen een uitwijzings- of uitleveringsprocedure hangende is."*

2. *"Iedere gearresteerde moet onverwijld en in een taal, welke hij verstaat, op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen welke tegen hem zijn ingebracht."*
3. *"Eenieder die gearresteerd is of gevangen wordt gehouden, overeenkomstig lid 1, c van dit artikel moet onmiddellijk voor een rechter worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd verklaard is om rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. De invrijheidsstelling kan afhankelijk worden gesteld van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene in rechte."*
4. *"Eenieder die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd heeft het recht voorziening te vragen bij de rechter opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidsstelling beveelt, indien de gevangenhouding onrechtmatig is."*
5. *"Eenieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of een gevangenhouding in strijd met de bepalingen van dit artikel heeft recht op schadeloosstelling."*

Afdeling I. Het recht op vrijheid & veiligheid

20. Artikel 5 EVRM voorziet in het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Op basis daarvan worden individuen tegen willekeurige aanhouding en opsluiting beschermd.⁴² Het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid, alsmede de waarborg dat niemand op willekeurige wijze van zijn vrijheid kan worden beroofd, werd door het EHRM al meermaals als één van de belangrijkste waarborgen van de democratische samenleving aangemerkt en neemt dan ook een zeer prominente plaats in het EVRM in.⁴³
21. Over het algemeen kan artikel 5 EVRM opgesplitst worden in drie grote delen. Het eerste deel waarborgt het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. In het tweede deel volgt een limitatieve lijst van de gevallen waarin Staten het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid eventueel kunnen beperken. Deze lijst dient zeer strikt geïnterpreteerd te worden, en laat geen ruimte voor het arsenaal aan mogelijke rechtvaardigingsgronden waar andere artikels wel in voorzien. Vrijheidsberovingen in het belang van de openbare orde of de veiligheid als zodanig zijn in het licht van artikel 5 EVRM bijgevolg ontoelaatbaar.⁴⁴ Het derde deel voorziet ten slotte in twee categorieën procedurele rechten en waarborgen voor eenieder die al dan niet onterecht van zijn vrijheid wordt beroofd. De eerste categorie bevat de waarborgen die gelden ongeacht de reden voor de vrijheidsberoving. Het gaat om het recht voor iedere gearresteerde om onverwijld en in een taal die hij verstaat op de hoogte te worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht.⁴⁵ Het recht voor eenieder die van zijn vrijheid is

⁴² *"Its aim is to ensure that no one should be dispossessed of this liberty in an arbitrary fashion."* – EHRM 8 juni 1976, nrs. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 en 5370/72, Engel e.a./Nederland, §58 - EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §80.

⁴³ EHRM 18 juni 1971, nrs. 2832/66, 2835/66 en 2899/66, De Wilde, Ooms en Versyp/België, §65 – EHRM 18 maart 2008, nr. 11036/03, Ludent/Polen, §45– EHRM 29 maart 2010, nr. 3394/03, Medvedyev/Frankrijk, §76.

⁴⁴ EHRM, "Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights – Right to liberty and security", 31 augustus 2020, https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ENG.pdf, 11.

⁴⁵ Artikel 5, §2 EVRM.

berooft voorziening te vragen bij de rechter opdat deze op korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidsstelling beveelt, indien de gevangenhouding onrechtmatig is.⁴⁶ En het recht op schadeloosstelling voor eenieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of gevangenhouding in strijd met de bepalingen van artikel 5 EVRM.⁴⁷ De tweede categorie bevat de waarborgen die enkel gelden voor personen die overeenkomstig artikel 5, paragraaf 1, c EVRM werden gearresteerd of gevangengehouden. Zij hebben het recht om onmiddellijk voor een rechter te worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard om rechterlijke macht uit te oefenen en om binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld.⁴⁸

Onderafdeling I. Persoonlijke vrijheid & veiligheid

22. Artikel 5 EVRM beschermt zowel het recht op persoonlijke vrijheid, als het recht op persoonlijke veiligheid. De persoonlijke vrijheid verwijst naar de fysieke vrijheid van een persoon, met inbegrip van de waarborg niet op willekeurige wijze van die vrijheid te worden beroofd.⁴⁹ Hoewel veiligheid in principe niet gezien kan worden als een synoniem voor vrijheid, dient het in het licht van artikel 5 EVRM toch in dezelfde zin geïnterpreteerd te worden. Ook de persoonlijke veiligheid verwijst immers naar de fysieke vrijheid van de persoon. Het begrip heeft in deze context geen autonome betekenis en is bijgevolg onlosmakelijk met de fysieke vrijheid van de persoon verbonden.⁵⁰

Onderafdeling II. Vrijheidsberoving

23. Opdat artikel 5 EVRM toepassing zou kunnen vinden, is een werkelijke vrijheidsberoving vereist. Een loutere inperking van de bewegingsvrijheid volstaat hier niet.⁵¹ Het onderscheid tussen beide begrippen is evenwel niet eenvoudig te maken, en geeft bijgevolg vaak aanleiding tot discussie. Algemeen wordt aangenomen dat de vrijheidsberoving gedefinieerd kan worden als "*een maatregel van de overheid waarbij een persoon voor een bepaalde tijd, tegen zijn wil of zonder zijn toestemming, op een bepaalde plaats wordt vastgehouden.*"⁵² Het onderscheid tussen een werkelijke vrijheidsberoving en een loutere inperking van de bewegingsvrijheid heeft vooral te maken met de graad of de intensiteit, eerder dan met de aard of de inhoud van de maatregel in kwestie.⁵³
24. Om na te gaan of iemand al dan niet van zijn vrijheid werd beroofd in de zin van artikel 5 EVRM baseert het EHRM zich op de concrete situatie waarin de betrokkene zich bevindt, rekening houdend met het type, de duur, de gevolgen en de wijze van uitvoering van de betrokken maatregel.⁵⁴ Het begrip vrijheidsberoving bevat enerzijds een objectief element, namelijk de opsluiting in een bepaalde ruimte gedurende een bepaalde periode.⁵⁵ Relevante factoren zijn onder meer de

---

⁴⁶ Artikel 5, paragraaf 4 EVRM.

⁴⁷ Artikel 5, paragraaf 5 EVRM.

⁴⁸ Artikel 5, paragraaf 3 EVRM.

⁴⁹ EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §80.

⁵⁰ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 277.

⁵¹ De beperking van de bewegingsvrijheid wordt geregeld in artikel 2 van het Vierde Aanvullende Protocol bij het EVRM.

⁵² A., KOHL, "Implications de l'article 5 de la Convention Européenne des droits de l'homme en procédure pénale", *JT* 1989, nr. 5515, 487.

⁵³ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, Guzzardi/Italië, §93.

⁵⁴ EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §80.

⁵⁵ EHRM 16 juni 2005, nr. 61603/00, Storck/Duitsland, §74 – EHRM 17 januari 2012, nr. 36760/06, Stanev/Bulgarije, §117.

mogelijkheid om de afgesloten ruimte te verlaten, de mate van toezicht en controle, de mate van afzondering, en de aanwezigheid van sociaal contact.⁵⁶ Anderzijds is er een bijkomend subjectief element in die zin dat de betrokkene niet rechtsgeldig heeft ingestemd met de opsluiting.⁵⁷ De duur van de vrijheidsberoving, en het feit dat een persoon niet geboeid wordt, niet in een cel wordt opgesloten of niet op een andere wijze fysiek in bedwang wordt gehouden zijn daarentegen geen bepalende factoren om al dan niet tot een vrijheidsberoving te besluiten.⁵⁸ Ook het doel van de getroffen maatregel is niet doorslaggevend.⁵⁹ Bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van een vrijheidsberoving dient eerder rekening te worden gehouden met de persoonlijke indruk van de betrokkene: zodra de betrokkene het gevoel heeft dat hij niet meer vrij is te komen en te gaan wanneer hij wil, is hij van zijn vrijheid beroofd.⁶⁰

Afdeling II. De toegelaten beperkingen

25. Het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid is geen absoluut recht. Artikel 5 EVRM voorziet immers uitdrukkelijk in een aantal uitzonderingen.⁶¹ Niemand kan van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de gevallen als bepaald in artikel 5, paragraaf 1 EVRM én op voorwaarde dat het zowel 'langs wettelijke weg' als 'op rechtmatige wijze' gebeurt. Bijgevolg, is het enerzijds belangrijk om na te gaan of er sprake is van een vrijheidsberoving, maar anderzijds ook of die vrijheidsberoving haar oorsprong vindt in één van de beperkingsgronden uit paragraaf 1 van artikel 5 EVRM én zowel 'langs wettelijke weg' als 'op rechtmatige wijze' heeft plaatsgevonden.⁶²

Onderafdeling I. 'Langs wettelijke weg' & 'op rechtmatige wijze'

26. De begrippen 'langs wettelijke weg' en 'op rechtmatige wijze' hebben enigszins dezelfde betekenis. Zowel 'langs wettelijke weg', als 'op rechtmatige wijze' impliceren immers dat de vrijheidsberoving overeenkomstig een door de nationale wetgeving voorgeschreven procedure dient te gebeuren. Het begrip 'op rechtmatige wijze' gaat evenwel iets verder: de vrijheidsberoving moet niet alleen in de nationale wetgeving worden toegestaan, maar ook verlopen volgens een procedure die in het nationale recht geregeld wordt.⁶³ Bovendien dient dat nationale recht in overeenstemming te zijn met het EVRM en de algemene principes daarin vervat.⁶⁴ Zo moet het nationale recht op basis van het rechtszekerheidsbeginsel voldoende toegankelijk en nauwkeurig zijn, opdat de burger de wettelijke gevolgen van zijn handelen kan voorzien. In het kader van artikel 5, paragraaf 1 EVRM betekent dit dat de voorwaarden voor de vrijheidsbenaming duidelijk in het nationale recht omschreven moeten zijn, én dat de toepassing ervan voorzienbaar is.⁶⁵ Tenslotte, dient de vrijheidsberoving in overeenstemming te zijn met het doel van de in artikel 5, paragraaf 1 EVRM

---

⁵⁶ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, Guzzardi/Italië, §95.

⁵⁷ EHRM 16 juni 2005, nr. 61603/00, Storck/Duitsland, §74 – EHRM 17 januari 2012, nr. 36760/06, Stanev/Bulgarije, §117.

⁵⁸ EHRM 23 juli 2013, nr. 41872/10, M.A./Cyprus, §193.

⁵⁹ EHRM 31 januari 2017, nr. 38898/04, Rozhkov/Rusland (Nr. 2), §74.

⁶⁰ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 282.

⁶¹ Artikel 5, paragraaf 1 EVRM.

⁶² Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 287.

⁶³ EHRM 24 oktober 1979, nr. 6301/73, Winterwerp/Nederland, §39.

⁶⁴ EHRM 2 oktober 2012, nr. 41242, Plesó/Hongarije, §59.

⁶⁵ EHRM, 15 december 2016, nr. 16483/12, Khlaifia e.a./Italië, §92

toegestane beperkingen, namelijk de bescherming van het individu tegen willekeur. Een willekeurige detentie is immers altijd onrechtmatig.⁶⁶

Onderafdeling II. Vrijheidsberoving van besmette personen

27. Artikel 5, paragraaf 1, e EVRM voorziet uitdrukkelijk in de mogelijkheid tot rechtmatige gevangenhouding van personen die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of drugs, en van landlopers. Enerzijds kunnen zij van hun vrijheid beroofd worden ter bescherming van de openbare veiligheid, anderzijds kan een dergelijke vrijheidsberoving noodzakelijk zijn in hun eigen belang.⁶⁷
28. Personen die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, kunnen volgens de rechtspraak van het EHRM enkel van hun vrijheid beroofd worden indien aan twee cumulatieve voorwaarden is voldaan. De verspreiding van de besmettelijke ziekte in kwestie moet een gevaar zijn voor de volksgezondheid, én de vrijheidsberoving van de betrokkene dient het laatste redmiddel te zijn om de verspreiding van de ziekte te voorkomen. Enkel wanneer minder strenge en ingrijpende maatregelen zijn overwogen, maar onvoldoende bleken ter bescherming van het algemeen belang, kan er sprake zijn van een geoorloofde vrijheidsberoving.⁶⁸

Hoofdstuk III. Artikel 8 EVRM

Artikel 8 EVRM bepaalt:

1. *"Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling."*
2. *"Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."*

29. Artikel 8 EVRM waarborgt het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven. Op basis daarvan worden individuen tegen willekeurige inmenging in hun privéleven beschermd. Over het algemeen kan artikel 8 EVRM opgesplitst worden in twee delen. Het eerste deel omvat de vier onderscheiden rechten waarvan de bescherming door het EVRM gewaarborgd wordt. Het betreft het recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven, het huis en de briefwisseling. Het tweede deel toont vervolgens aan dat deze rechten niet absoluut zijn, in die zin dat overheidsingrijpen in bepaalde omstandigheden gerechtvaardigd kan zijn.⁶⁹

---

⁶⁶ EHRM, "Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights – Right to liberty and security", 31 augustus 2020, https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ENG.pdf, 13.

⁶⁷ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, Guzzardi/Italië, §98.

⁶⁸ EHRM 25 januari 2005, nr. 56529/00, Enhorn/Zweden, §44.

⁶⁹ U., KILKELLY, The right to respect for private and family life – A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Straatsburg, Raad van Europa, 2003, 72 p., <https://rm.coe.int/168007ff47>.

Afdeling I. Het recht op privacy

Onderafdeling I. Eerbiediging van het privéleven

30. Lange tijd werd het recht op eerbiediging van het privéleven beschouwd als een afweerrecht: "een recht om de overheid en de medeburgers op een afstand te houden, en zo een intimiteit te creëren onttrokken aan het oog van anderen".⁷⁰ De Europese rechtspraak leert evenwel dat die zienswijze minstens gedeeltelijk moet worden verlaten.⁷¹ Het 'privéleven' zou nu gedefinieerd kunnen worden als "not referring to questions of disclosure or nondisclosure but to the right to choose certain intimate aspects of one's life, free of government regulation."⁷² Het betreft dus een zeer ruim begrip dat zowel betrekking heeft op de fysieke als op de psychologische integriteit van een persoon, en dat bijgevolg meerdere aspecten van de identiteit kan omvatten.⁷³ De ruime draagwijdte van het begrip 'privéleven' werd onder meer duidelijk in het arrest *Peck/Verenigd Koninkrijk*, waarin het Hof verklaarde dat "elements such as gender identification, name, sexual orientation, and sexual life are important elements of the personal sphere protected by article 8. But, that article also protects a right to identity and personal development."⁷⁴
31. Verder waarborgt het recht op eerbiediging van het privéleven ook de vrijheid om relaties met anderen aan te gaan. In het arrest *Niemietz/Duitsland* was het Hof immers van oordeel "that it would be too restrictive to limit the notion of 'private life' to an 'inner circle' in which the individual may live his own personal life as he chooses and to exclude therefrom entirely the outside world not encompassed within that circle. Respect for private life must also comprise to a certain degree the right to establish and develop relationships with other human beings."⁷⁵ Het betreft dus de 'persoonlijke levenssfeer' in de ruimste zin van het woord, met inbegrip van het recht een 'sociaal privéleven' te leiden.⁷⁶ Hoewel het Hof niet verduidelijkt in welke mate relaties met anderen onder het toepassingsgebied van artikel 8, paragraaf 1 EVRM kunnen vallen, blijkt uit de rechtspraak dat ook professionele en zakelijke relaties de 'persoonlijke levenssfeer' in de zin van artikel 8, paragraaf 1 EVRM kunnen raken.⁷⁷

Onderafdeling II. Eerbiediging van het gezinsleven

32. Het recht op eerbiediging van het gezinsleven omvat, net zoals het recht op eerbiediging van het privéleven, de vrijheid om persoonlijke contacten en sociale relaties met anderen, *in casu* gezinsleden, te onderhouden.⁷⁸ 'Het gezin' is evenwel een moeilijk te omschrijven begrip, daar het

⁷⁰ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 722.

⁷¹ EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, *Niemietz/Duitsland*, §29 – EHRM 27 mei 2013, nr. 21722/11, *Oleksander Volkov/Oekraïne*, §165-167.

⁷² M.W., JANIS, R.S., KAY en A.W., BRADLEY, *European Human Rights Law – Text and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 426.

⁷³ EHRM 4 december 2008, nrs. 30562/04 en 30566/04, S. – *Marper/Verenigd Koninkrijk*, §66.

⁷⁴ EHRM 28 april 2003, nr. 44647/98, *Peck/Verenigd Koninkrijk*, §57.

⁷⁵ EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, *Niemietz/Duitsland*, §29 – EHRM 27 mei 2013, nr. 21722/11, *Oleksander Volkov/Oekraïne*, §165-167.

⁷⁶ EHRM 28 augustus 2009, nr. 26713/05, *Bigaeva/Griekenland*, §22.

⁷⁷ EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, *Niemietz/Duitsland*, §29 – EHRM 27 mei 2013, nr. 21722/11, *Oleksander Volkov/Oekraïne*, §165-167.

⁷⁸ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 738.

juridische, biologische en sociale gezin niet per definitie één en hetzelfde zijn.⁷⁹ Over het algemeen neemt het Hof dan ook aan dat met het begrip 'gezinsleven' verwezen kan worden naar "*the actual and emotional ties that exist between family members*".⁸⁰ Het essentiële bestanddeel is het recht om samen te leven opdat de gezinsbanden zich normaal kunnen ontwikkelen, en de leden van het gezin van elkaars gezelschap kunnen genieten.⁸¹ Of er al dan niet sprake is van 'een gezinsleven' in de zin van artikel 8, paragraaf 1 EVRM blijft echter een feitenkwestie afhankelijk van het daadwerkelijke bestaan van nauwe persoonlijke banden.⁸² Er wordt bijgevolg rekening gehouden met de feitelijke gezinsbanden, zoals het huwelijk of het samenwonen, de duur van de relatie en, in het geval van koppels "*whether they have demonstrated their commitment to each other, by having children together*".⁸³ Het bestaan van juridische en biologische afstammingsbanden zijn daarentegen geen doorslaggevende factoren om tot het bestaan van 'een gezinsleven' te besluiten'.⁸⁴

Onderafdeling III. Bescherming van het huis

33. Naast het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven omvat artikel 8 EVRM ook het recht op bescherming van het huis.⁸⁵ Of er al dan niet sprake is van een huis dat overeenkomstig artikel 8, paragraaf 1 EVRM bescherming geniet, zal afhangen van de feitelijke omstandigheden, met name het bestaan van een voldoende en onafgebroken band met een bepaalde plaats.⁸⁶ Het begrip is niet beperkt tot de woning *an sich*, maar omvat tevens het volledige gebied dat de essentie van het woongenot uitmaakt.⁸⁷ Zo kunnen ook kantoorruimten,⁸⁸ hutten en bungalows,⁸⁹ en zelfs bestelwagens en caravans⁹⁰ als huis aangemerkt worden in de zin van artikel 8, paragraaf 1 EVRM. De duur, de intensiteit en het gebruik zijn daarbij van geen belang, op voorwaarde dat de betrokken plaats of ruimte als woning kan worden beschouwd. Dat is ook logisch, aangezien de bescherming in essentie betrekking heeft op de ontwikkeling van de persoonlijke vrijheid.⁹¹ De bescherming beperkt zich bovendien niet tot de eigenaar van het huis in kwestie, maar strekt zich ook uit tot de huurder, de onderhuurder, en zelfs de kraker van het pand.⁹²

Onderafdeling IV. Eerbiediging van de briefwisseling

34. Tot slot, omvat artikel 8, paragraaf 1 EVRM ook het recht op eerbiediging van de briefwisseling. De originele versie van artikel 8 EVRM vermeldt in de eerste paragraaf namelijk "*the right to respect for correspondence*", wat in de Belgische versie van het EVRM omschreven wordt als "*het recht op*

---

⁷⁹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 701.

⁸⁰ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 703.

⁸¹ EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74, Marckx/België, §31. – EHRM 24 maart 1988, nr. 10465/83, Olsson/Zweden, §59.

⁸² EHRM 24 januari 2017, nr. 25358/12, Paradiso en Campanelli/Italië, §140.

⁸³ EHRM 18 december 1986, nr. 9697/82, Johnston e.a./Ierland, §56. – EHRM 22 april 1997, nr. 21830/93, X., Y., en Z./Verenigd Koninkrijk, §36.

⁸⁴ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 703.

⁸⁵ Artikel 8, paragraaf 1 EVRM.

⁸⁶ EHRM 17 oktober 2013, nr. 27013/07, Winterstein e.a./Frankrijk, §141.

⁸⁷ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 760.

⁸⁸ EHRM 28 april 2005, nr. 41604/98, Buck/Duitsland, §31.

⁸⁹ EHRM 17 oktober 2013, nr. 27013/07, Winterstein e.a./Frankrijk, §141.

⁹⁰ EHRM 18 januari 2001, nr. 27238/95, Chapman/Verenigd Koninkrijk, §71-74.

⁹¹ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 761.

⁹² Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 759.

eerbiediging van de briefwisseling".⁹³ Op basis daarvan zou in principe enkel "het over en weer sturen van brieven"⁹⁴ bescherming genieten overeenkomstig artikel 8 paragraaf 1 EVRM. Uit de rechtspraak van het EHRM is evenwel gebleken dat de begrippen 'correspondentie' en 'briefwisseling' zeer ruim geïnterpreteerd dienen te worden, en dus iedere vorm van communicatie kunnen omvatten. Het recht op eerbiediging van de briefwisseling beoogt bijgevolg de bescherming van het vertrouwelijk karakter van de communicatie.⁹⁵ Dit omvat uiteraard brieven van particuliere en professionele aard,⁹⁶ maar ook telefoongesprekken,⁹⁷ e-mails, en internetgebruik...⁹⁸

Afdeling II. De toegelaten beperkingen

35. Artikel 8, paragraaf 2 EVRM vermeldt uitdrukkelijk dat beperkingen op het recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven, het huis en de briefwisseling mogelijk zijn. Dit impliceert dat niet iedere inmenging per definitie onrechtmatig is. Bij de beoordeling zal het Hof nagaan of aan de drie voorwaarden uit artikel 8, paragraaf 2 EVRM voldaan is. Zo moet de inmenging 'bij wet voorzien zijn' – legaliteitstoets, 'een legitiem doel nastreven' – legitimiteitstoets, én 'noodzakelijk zijn in een democratische samenleving' – noodzakelijkheidstoets.⁹⁹

Onderafdeling I. Legaliteitstoets

36. De inmenging in het recht op privacy is dus slechts toegelaten voor zover ze bij wet voorzien is.¹⁰⁰ Vereist is een wet in zijn materiële of substantieve betekenis, niet in zijn formele betekenis. Het betreft bijgevolg ieder reglementerend instrument uitgevaardigd door een bevoegde overheid.¹⁰¹ Bovendien dient de wet in overeenstemming te zijn met het EVRM en de algemene principes daarin vervat. De nationale wet moet immers duidelijk, voorzienbaar en voldoende toegankelijk zijn.¹⁰² De vereiste duidelijkheid heeft betrekking op de discretionaire bevoegdheid van de overheid. Het nationale recht dient de omvang en de wijze van uitoefening van de aan de overheid toegekende beoordelingsbevoegdheid namelijk duidelijk weer te geven.¹⁰³ 'Voorzienbaar' betekent dat de burger op basis van het nationale recht moet kunnen inschatten in welke omstandigheden en onder welke voorwaarden de uit het Verdrag voortvloeiende rechten eventueel ingeperkt kunnen worden.¹⁰⁴ Met 'voldoende toegankelijk' bedoelt het Hof tot slot dat de burger op de hoogte moet kunnen zijn van het toepasselijke recht.¹⁰⁵

---

⁹³ Artikel 8, paragraaf 1 EVRM.

⁹⁴ Van Dale, laatst geconsulteerd op 8 augustus 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/briefwisseling#.YBuxCC1x LY>.

⁹⁵ EHRM, "Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights – Right to respect for private and family life, home and correspondence", 31 augustus 2020, https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf, 105.

⁹⁶ EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, Niemietz/Duitsland, §32 in fine.

⁹⁷ EHRM 25 februari 1992, nr. 12963/87, Margareta en Roger Andersson/Zweden, §72 – EHRM 15 juni 1992, nr. 12433/86, Lüdi/Zwitserland, §38-39.

⁹⁸ EHRM 3 april 2007, nr. 62617/00, Copland/Verenigd Koninkrijk, §41-42.

⁹⁹ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 712.

¹⁰⁰ Artikel 8, paragraaf 2 EVRM.

¹⁰¹ S., SMIS, C., JANSSENS, S., MIRGAUX en K., VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: de internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 233.

¹⁰² EHRM 25 maart 1983, nr. 59/4772, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, en 7136/75, Silver e.a./Verenigd Koninkrijk, §87 – EHRM 18 januari 2017, nr. 61838/10, Vukota Bojic/Zwitserland, §66-67 – EHRM 19 januari 2018, nr. 67482/14, Lebois/Bulgarije, §66-67.

¹⁰³ EHRM 17 juli 2012, nr. 20071/07, Piechowicz/Polen, §212.

¹⁰⁴ EHRM 12 juni 2014, nr. 56030/07, Fernández Martínez/Spanje, §117.

¹⁰⁵ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 717.

Onderafdeling II. Legitimitiestoets

37. Verder moet de inmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven een legitiem doel dienen. De in artikel 8, paragraaf 2 EVRM opgenomen legitieme doelen zijn: de veiligheid van het land, de openbare veiligheid, het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde of het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, en de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.¹⁰⁶ Hoewel het in principe een limitatieve opsomming betreft, is paragraaf 2 zo ruim geformuleerd dat vrijwel iedere vrijheidsbeperking hier onder zou kunnen vallen.¹⁰⁷

Onderafdeling III. Noodzakelijkheidstoets

38. Tenslotte, vereist artikel 8, paragraaf 2 EVRM dat de inmenging noodzakelijk is in een democratische samenleving. Noodzakelijk kan in deze context evenwel niet begrepen worden als een synoniem van 'nuttig', 'redelijk' of 'wenselijk', maar impliceert het bestaan van 'een dringende maatschappelijke behoefte'.¹⁰⁸ Om na te gaan of een dergelijke behoefte voorhanden is, doet het Hof een beroep op een aantal bijkomende criteria. Ten eerste is er het vereiste van relevantie. Dit houdt in dat de inmenging in kwestie om als noodzakelijk gekwalificeerd te kunnen worden, nuttig, relevant en toereikend moet zijn om het beoogde legitieme doel te bereiken. Het tweede criterium, namelijk het proportionaliteitscriterium vereist het bestaan van een evenwicht tussen de inmenging enerzijds en het beoogde resultaat anderzijds. Op basis van het laatste criterium of het subsidiariteitscriterium zijn de nationale overheden er nog toe gehouden de inmenging in de rechten van hun burgers zoveel als mogelijk te beperken. De minst ingrijpende oplossing geniet immers altijd de voorkeur.¹⁰⁹

Hoofdstuk IV. Artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM

Artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM bepaalt:

1. *"Eenieder die zich wettig op het grondgebied van een Staat bevindt, heeft het recht zich daar vrij te verplaatsen en er in vrijheid woonplaats te kiezen."*
2. *"Eenieder is vrij welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten."*
3. *"De uitoefening van deze rechten mag aan geen andere beperkingen worden gebonden dan die welke bij de wet voorzien zijn en in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid of van de openbare veiligheid, ter handhaving van de openbare orde, ter voorkoming van strafbare handelingen, ter bescherming van de gezondheid of van de goede zeden, of ter bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."*
4. *"De in het eerste lid genoemde rechten kunnen ook, in bepaaldelijk omschreven gebieden, worden gebonden aan bij de wet voorziene beperkingen, welke gerechtvaardigd worden door het openbaar belang in een democratische samenleving."*

---

¹⁰⁶ Artikel 8, paragraaf 2 EVRM.

¹⁰⁷ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 719.

¹⁰⁸ "A pressing social need" – EHRM 22 oktober 1981, nr. 7525/76, Dudgeon/Verenigd Koninkrijk, §51 – EHRM 24 januari 2017, nr. 25358/12, Paradiso en Campanelli/Italië, §179-184.

¹⁰⁹ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 720.

39. Artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM waarborgt het recht op vrijheid van verplaatsing. Op basis daarvan worden individuen tegen willekeurige inmenging in hun bewegingsvrijheid beschermd. Over het algemeen kan het artikel in twee delen opgesplitst worden. Het eerste deel, bestaande uit de paragrafen 1 en 2, omvat de drie onderscheiden rechten of vrijheden waarvan de bescherming door het Vierde Protocol bij het EVRM gewaarborgd wordt. Het betreft het recht zich vrij te verplaatsen, het recht in alle vrijheid een woonplaats te kiezen, en de vrijheid om welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten. Het tweede deel, bestaande uit de paragrafen 3 en 4, toont vervolgens aan dat deze vrijheid niet absoluut is, in die zin dat overheidsingrijpen in bepaalde omstandigheden gerechtvaardigd kan zijn.¹¹⁰

Afdeling I. De verplaatsingsvrijheid

Onderafdeling I. Recht zich vrij te verplaatsen & vrij woonplaats te kiezen

40. Artikel 2, paragraaf 1 Vierde Protocol bij het EVRM waarborgt het recht zich vrij te verplaatsen, en het recht in alle vrijheid een woonplaats te kiezen. Op basis daarvan kan eenieder zich onbeperkt verplaatsen binnen de grenzen van een bepaalde Staat, en er in alle vrijheid zowel een tijdelijk als een vast verblijf vestigen.¹¹¹

41. De toepassing van beide rechten is evenwel aan een voorafgaandelijke vereiste onderworpen: enkel personen die zich 'wettig' op het grondgebied van een bepaalde Staat bevinden, genieten immers bescherming op basis van artikel 2, paragraaf 1 Vierde Protocol bij het EVRM.¹¹² De eigen onderdanen verblijven, op basis van het door artikel 3 Vierde Protocol bij het EVRM aan hen gewaarborgde 'uitzettingsverbod en toegangsrecht', steeds 'wettig' op het grondgebied van hun Staat. De geldigheid van hun verblijf is met andere woorden niet aan voorwaarden onderworpen. Wat het 'wettig' verblijf van buitenlanders betreft, dient opgemerkt te worden dat het recht op toegang, verblijf en vestiging een kwestie is van nationaal recht.¹¹³ De Staten kunnen bijgevolg vrij voorwaarden stellen aan de binnenkomst en het verblijf van buitenlanders.¹¹⁴

Onderafdeling II. Recht het land te verlaten

42. De tweede paragraaf van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM waarborgt dan het recht om welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten. In tegenstelling tot de vrijheid van verplaatsing en woonplaatskeuze, is de toepassing van dit recht niet aan een voorafgaandelijke vereiste onderworpen. Zowel eigen onderdanen als buitenlanders, maar ook apatriden of staatlozen genieten dus bescherming overeenkomstig dit artikel.¹¹⁵ Het recht om het land te verlaten impliceert het recht zich naar het land van zijn keuze te begeven, waartoe hij zou kunnen worden toegelaten.¹¹⁶

---

¹¹⁰ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 934.

¹¹¹ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 535.

¹¹² Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 530.

¹¹³ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 531.

¹¹⁴ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 935.

¹¹⁵ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 534.

¹¹⁶ EHRM 22 augustus 2001, nr. 33592/96, Baumann/Frankrijk, §61.

Daaruit volgt ook dat eenieder in principe recht heeft op hernieuwing van zijn identiteitskaart of paspoort.¹¹⁷

Afdeling II. De toegelaten beperkingen

43. Artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM omvat twee onderscheiden beperkingsclausules. Enerzijds is een beperking in principe maar mogelijk indien aan drie cumulatieve voorwaarden voldaan is. Zo moet de beperking 'bij wet voorzien zijn' – legaliteitstoets, 'een legitiem doel dienen' – legitimiteitstoets én 'noodzakelijk zijn in een democratische samenleving' – noodzakelijkheidstoets. Anderzijds kan een beperking ook toegelaten worden indien ze slechts van toepassing is in een beperkt geografisch gebied, én ze gerechtvaardigd wordt door het openbaar belang in een democratische samenleving.¹¹⁸

Onderafdeling I. Beperkingen op het recht zich vrij te verplaatsen

44. Het recht zich vrij te verplaatsen wordt vaak ingeperkt door de verplichting op een bepaalde plaats te verblijven. Zo wordt de verdachte in een strafprocedure onder huisarrest geplaatst om ervoor te zorgen dat hij beschikbaar is voor verhoor of terechtzitting. Of wordt een persoon die ervan verdacht wordt lid te zijn van een criminele organisatie onder toezicht geplaatst.¹¹⁹ En ook de gefailleerde kan aan dergelijke beperkingen onderworpen worden om de belangen van zijn schuldeisers te beschermen.¹²⁰ Elk van deze maatregelen houdt een verregaande vorm van toezicht en controle in, waardoor de bewegingsvrijheid aanzienlijk beperkt wordt.¹²¹ Overeenkomstig artikel 2, paragraaf 3 Vierde Protocol bij het EVRM zijn dergelijke beperkingen maar mogelijk op voorwaarde dat ze 'bij wet voorzien zijn', 'een legitiem doel dienen', én 'noodzakelijk zijn in een democratische samenleving'. Vereist is dus dat de maatregel in kwestie een zekere grondslag heeft in het nationaal recht, én dat hij voldoende toegankelijk en voorzienbaar is omtrent de gevolgen ervan.¹²² Wat het 'legitiem doel' betreft, aanvaardt het EHRM dat beperkingen van de bewegingsvrijheid genomen kunnen worden in het belang van de openbare orde of de openbare veiligheid, ter voorkoming van strafbare feiten, of ter bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.¹²³ Hoewel de '*margin of appreciation*' niet uitdrukkelijk in verband gebracht wordt met artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM, lijkt het Hof de Staten toch een zekere marge te laten omtrent het noodzakelijkheidsvereiste. Een preventieve inperking van de bewegingsvrijheid, kan bijvoorbeeld gerechtvaardigd worden op basis van de gegronde vrees dat de betrokkene in de toekomst strafbare feiten zal plegen; op voorwaarde dat er concrete aanwijzingen en objectieve factoren voorhanden zijn die aantonen dat de betrokkene met criminele feiten in verband gebracht kan worden.¹²⁴ Wat de proportionaliteit

---

¹¹⁷ "Ainsi la Cour considère que la mesure au moyen de laquelle un individu se trouve dépossédé d'un document d'identification tel que, par exemple un passeport, s'analyse, à n'en pas douter, comme une ingérence dans l'exercice de la liberté de circuler." – EHRM 22 augustus 2001, nr. 33592/96, Baumann/Frankrijk, §62.

¹¹⁸ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 934.

¹¹⁹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 938.

¹²⁰ EHRM 17 oktober 2003, nr. 32190/96, Luordo/Italië, §89-97.

¹²¹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 938.

¹²² EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §106-109.

¹²³ EHRM 6 april 2000, nr. 26772/95, Labita/Italië, §194 – EHRM 17 oktober 2003, nr. 32190/96, Luordo/Italië, §93.

¹²⁴ EHRM 6 april 2000, nr. 26772/95, Labita/Italië, §195.

betreft, houdt het Hof vooral rekening met de bijzondere aard en de impact van de maatregel in kwestie. Een minimaal ingrijpende maatregel zal vanzelfsprekend eenvoudiger gerechtvaardigd kunnen worden, dan een zeer verre gaande.¹²⁵ Verder is ook de duur van de beperking van groot belang. Zelfs een relatief 'lichte' inperking, kan disproportioneel worden wanneer ze onredelijk lang gehandhaafd wordt. Zo besloot het EHRM tot een schending van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM in een arrest waarin de betrokkene zijn verblijfplaats gedurende een periode van 14 jaar en 8 maanden niet mocht verlaten.¹²⁶ Tot slot kent het Hof ook een zeker gewicht toe aan de procedurele billijkheid en de toegang tot effectieve rechtsmiddelen. Enerzijds dient de betrokkene immers duidelijk en onverwijld ingelicht te worden over de maatregelen die zijn bewegingsvrijheid beperken. Anderzijds moet er een toegankelijk en doeltreffend rechtsmiddel beschikbaar zijn om de noodzakelijkheid en doeltreffendheid van de maatregel te beoordelen.¹²⁷

Onderafdeling II. Beperkingen op het recht het land te verlaten

45. In de meeste gevallen wordt het recht het land te verlaten ingeperkt door een verbod het land te verlaten. Dergelijke beperkingen worden onder meer opgelegd in verband met een aanhangige strafprocedure, een aanhangige faillissementsprocedure, of met het niet betalen van belastingen of schulden.¹²⁸ Ook deze beperkingen kunnen overeenkomstig artikel 2, paragraaf 3 Vierde Protocol bij het EVRM gerechtvaardigd worden op voorwaarde dat ze 'bij wet voorzien zijn', 'een legitiem doel dienen', én 'noodzakelijk zijn in een democratische samenleving'. Bij de beoordeling hecht het Hof in het bijzonder belang aan de duur van de maatregel in kwestie. Een inperking van relatief korte duur zal vanzelfsprekend eenvoudiger gerechtvaardigd kunnen worden, dan een inperking van zeer lange duur.¹²⁹ Het opleggen van een automatisch verbod voor onbepaalde tijd of voor de gehele periode waarin de procedure aanhangig is of de schuld niet kan worden geïnd is in ieder geval onverenigbaar met artikel 2, paragraaf 3 Vierde Protocol bij het EVRM.¹³⁰ Verder speelt ook de impact van de maatregel in kwestie een rol. Zo heeft het Hof erkend dat een reisverbod zeer ingrijpende gevolgen kan hebben wanneer het wordt opgelegd aan 'niet-onderdanen', omdat de betrokkene gedwongen wordt gedurende een zekere periode in een vreemd land te verblijven.¹³¹ Er zal dus steeds een *in concreto* afweging gemaakt dienen te worden waarbij rekening wordt gehouden met de 'bijzondere kenmerken' van het individuele geval. Het opleggen en handhaven van een beperking kan immers enkel gerechtvaardigd worden indien er duidelijke aanwijzingen zijn van een openbaar belang dat zwaarder weegt dan de bewegingsvrijheid van de betrokkene.¹³² Tot slot, kent het Hof ook hier een zeker gewicht toe aan de procedurele billijkheid en de toegang tot effectieve rechtsmiddelen. Enerzijds moet er dus een toegankelijk en doeltreffend rechtsmiddel voorhanden zijn om de noodzakelijkheid en doeltreffendheid van de maatregel op regelmatige basis te beoordelen. Anderzijds dient de betrokkene in de mogelijkheid te zijn een schadevergoeding te

---

¹²⁵ EHRM 13 januari 2006, nr. 31008/02, Fedorov & Fedorova/Rusland, §41.

¹²⁶ EHRM 17 oktober 2003, nr. 32190/96, Luordo/Italië, §96.

¹²⁷ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 938-939.

¹²⁸ EHRM 17 oktober 2003, nr. 32190/96, Luordo/Italië – EHRM 23 augustus 2006, nr. 46343/99, Riener/Bulgarije – EHRM 7 september 2011, nr. 6767/04, Prescher/Bulgarije –

¹²⁹ EHRM 8 maart 2012, nr. 32250/08, Diamante & Pelliccioni/San Marino, §214.

¹³⁰ EHRM 23 augustus 2006, nr. 46343/99, Riener/Bulgarije, §128.

¹³¹ EHRM 24 april 2012, nr. 23592/07, Miazdzyk/Polen.

¹³² EHRM 24 april 2012, nr. 23592/07, Miazdzyk/Polen, §35.

verkrijgen, indien een onrechtmatige inperking van zijn bewegingsvrijheid hem schade heeft berokkend.¹³³

Afdeling III. Het verband met artikel 5 EVRM & artikel 8 EVRM

46. De door artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM gewaarborgde vrijheid van verplaatsing hangt nauw samen met het recht op vrijheid en veiligheid van artikel 5 EVRM. Beide bepalingen hebben immers een gelijkaardig toepassingsgebied. Artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM heeft betrekking op inperkingen van de bewegingsvrijheid, terwijl artikel 5 EVRM van toepassing is op vrijheidsberovingen. Het onderscheid tussen beide begrippen is evenwel niet altijd eenvoudig te maken.¹³⁴ Het arrest *Guzzardi/Italië* is in dit verband illustratief. De heer Guzzardi werd ervan verdacht lid te zijn van de maffia, en werd in afwachting van de strafrechtelijke procedure in voorlopige hechtenis geplaatst. Toen die voorlopige hechtenis niet langer verlengd kon worden, werd hij overgeplaatst naar het eiland Asinara in Sardinië. Tijdens zijn verblijf op het eiland dat uiteindelijk drie jaar zou duren, werd hij aan een bijzonder toezicht onderworpen. Zo diende hij zich onder meer tweemaal per dag bij de politie te melden, diende hij een avondklok te respecteren, mocht hij geen bars of nachtclubs bezoeken, én was hij steeds verplicht de naam en het nummer van zijn telefonische contacten mee te delen.¹³⁵ Bij de beoordeling stelde het Hof uitdrukkelijk vast dat het onderscheid tussen een werkelijke vrijheidsberoving en een loutere inperking van de bewegingsvrijheid vooral te maken heeft met de graad of intensiteit, eerder dan met de aard of de inhoud van de maatregel in kwestie.¹³⁶ De toepassing van artikel 5 EVRM dan wel van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM is bijgevolg afhankelijk van de concrete situatie, rekening houdend met de aard, de duur, de gevolgen en de wijze van tenuitvoerlegging van de betrokken maatregel.¹³⁷ Op basis daarvan stelde het Hof vast dat het bijzonder restrictieve regime van Guzzardi nauwelijks mogelijkheden tot sociale contacten bood, én dat het toezicht strikt en vrijwel constant werd uitgeoefend. Hoewel er op basis van één van deze factoren afzonderlijk wellicht niet tot een vrijheidsberoving besloten kon worden, deden zij cumulatief en in combinatie met elkaar wel een probleem rijzen op grond van artikel 5 EVRM, en niet op grond van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM.¹³⁸ Behalve indien een regime zo restrictief is dat het in feite op een vrijheidsberoving neerkomt, worden beperkingen zoals het huisarrest of het verbod de verblijfplaats zonder voorafgaandelijke kennisgeving te verlaten, in principe dus als loutere inperkingen van de bewegingsvrijheid beschouwd.¹³⁹
47. Verder toont het arrest *Kotiy* aan dat artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM ook enigszins verbonden is met het recht op eerbiediging van het privé, familie- en gezinsleven van artikel 8 EVRM.¹⁴⁰ Een

---

¹³³ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 942-944.

¹³⁴ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 936.

¹³⁵ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, *Guzzardi/Italië*, §9-43.

¹³⁶ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, *Guzzardi/Italië*, §93.

¹³⁷ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, *Guzzardi/Italië*, §92.

¹³⁸ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, *Guzzardi/Italië*, §95.

¹³⁹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 937.

¹⁴⁰ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 937.

Duitse zakenman werd in Oekraïne aangehouden op verdenking van financiële fraude. Tijdens het strafrechtelijk onderzoek werd hem een verbod opgelegd om naar het buitenland te reizen, als gevolg waarvan hij zijn vrouw en kinderen niet kon zien, en hij zijn persoonlijke en professionele relaties niet langer kon onderhouden.¹⁴¹ Het Hof was van oordeel dat het recht op eerbiediging van het privé, familie- en gezinsleven door de beperking geschonden was, en zag om die reden geen noodzaak om de afzonderlijke vordering betreffende de door artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM gewaarborgde vrijheid van verplaatsing te behandelen.¹⁴² Net zoals in de gevallen waarin artikel 5 EVRM eventueel van toepassing is, beslist het Hof over de toepasselijkheid van artikel 8 EVRM of artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM op basis van de specifieke feiten van elk afzonderlijk geval. Wanneer de zaak voornamelijk betrekking lijkt te hebben op het privé-, familie- en gezinsleven verkiest het EHRM de toepassing van artikel 8 EVRM, maar wanneer de zaak in wezen betrekking heeft op de vrijheid van verplaatsing, geeft het Hof de voorkeur aan de toepassing van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM.¹⁴³

Hoofdstuk V. Artikel 15 EVRM

Artikel 15 EVRM bepaalt:

1. *"In tijd van oorlog of in geval van enig andere algemene noodtoestand, welke het bestaan van het volk bedreigt, kan iedere Hoge Verdragsluitende Partij maatregelen nemen welke afwijken van zijn verplichtingen, ingevolge dit Verdrag, mits deze maatregelen niet verder gaan dan de toestand vereist en niet in strijd zijn met andere verplichtingen welke voortvloeien uit het internationale recht."*
2. *"De voorgaande bepaling wettigt geen enkele afwijking van artikel 2, behalve in geval van dood als gevolg van geoorloofde oorlogshandelingen, noch van de artikelen 3, 4, eerste lid en 7."*
3. *"Elke Hoge Verdragsluitende Partij die gebruik maakt van dit recht van afwijking houdt de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa volledig op de hoogte van de genomen maatregelen en van de beweegredenen welke deze hebben ingegeven. Zij moet de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa eveneens verwittigen van de datum waarop de maatregelen hebben opgehouden van kracht te zijn en de bepalingen van het Verdrag opnieuw volledig worden toegepast."*

48. Artikel 15 EVRM voorziet derhalve in een bijkomende beperkingsclausule, op basis waarvan iedere Hoge Verdragsluitende Staat onder bepaalde voorwaarden kan afzien van zijn verplichtingen ingevolge het Verdrag.¹⁴⁴ Vereist is dat het moet gaan om een oorlog of 'een andere noodsituatie die het leven van de natie bedreigt',¹⁴⁵ dat de maatregelen die genomen worden als reactie op die oorlog of noodsituatie niet verder gaan dan wat strikt noodzakelijk is, én dat de maatregelen niet in strijd zijn met de andere verplichtingen van de Staat krachtens het internationaal recht.¹⁴⁶

---

¹⁴¹ EHRM 5 juni 2015, nr. 28718/09, Kotiy/Oekraïne, §5-28.

¹⁴² EHRM 5 juni 2015, nr. 28718/09, Kotiy/Oekraïne, §77-79.

¹⁴³ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 938.

¹⁴⁴ Artikel 15, paragraaf 1 EVRM.

¹⁴⁵ "War or other public emergency threatening the life of the nation" – Article 15 ECHR.

¹⁴⁶ EHRM, "Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights – Derogation in time of emergency", 31 augustus 2020, https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf, 6.

49. De toepassing van artikel 15 EVRM is dus slechts mogelijk voor zover er sprake is van een oorlog of 'een andere noodsituatie die het leven van de natie bedreigt'. Volgens het Hof verwijst het begrip 'noodsituatie die het leven van de natie bedreigt' naar "*an exceptional situation of crisis or emergency which affects the whole population and constitutes a threat to the organised life of the community of which the State is composed*".¹⁴⁷ Overeenkomstig de *Greek case* moet de noodsituatie bovendien dreigend of reëel zijn, én dient ze uitzonderlijk te zijn in die zin dat de normale maatregelen of beperkingen die door het Verdrag zijn toegestaan voor de handhaving van de openbare orde, de veiligheid en de gezondheid kennelijk ontoereikend zijn.¹⁴⁸
50. Verder mogen de maatregelen die genomen worden als reactie op de oorlog of de noodsituatie niet verder gaan dan wat strikt noodzakelijk is. In het arrest *Ierland/Verenigd Koninkrijk* verklaarde het Hof dat het in de eerste plaats aan de Verdragsluitende Staat is om te bepalen of het leven van de natie door een noodsituatie bedreigd wordt, én om in voorkomend geval de maatregelen vast te stellen om die noodsituatie te verhelpen. Door de rechtstreekse en voortdurende betrokkenheid bij de situatie, is de nationale overheid immers het best in staat om zowel over het bestaan van een dergelijke noodsituatie, als over de aard en de draagwijdte van de noodzakelijke maatregelen te beslissen.¹⁴⁹ Het Hof blijft evenwel bevoegd om zich, rekening houdend met de aard van de rechten waarop de beperking betrekking heeft, de specifieke omstandigheden en de duur van de situatie, uit te spreken over de vraag of de getroffen maatregelen niet verder gaan dan wat strikt noodzakelijk is.¹⁵⁰
51. Tot slot, mogen de maatregelen niet in strijd zijn met andere verplichtingen van de Staat krachtens het internationaal recht. Deze voorwaarde kan gezien worden als een bevestiging van artikel 53 EVRM, op basis waarvan Staten het Verdrag niet kunnen inroepen om andere binnenlandse of internationale verplichtingen op het gebied van de mensenrechten te beperken of te ontwijken.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ EHRM 1 juli 1961, nr. 332/57, *Lawless/Ierland* (Nr. 3), §28.

¹⁴⁸ P., VAN DIJK, F., VAN HOOF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 1068.

¹⁴⁹ EHRM 18 januari 1978, nr. 5310/71, *Ierland/Verenigd Koninkrijk*, §207.

¹⁵⁰ EHRM, "Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights – Derogation in time of emergency", 31 augustus 2020, https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf, 8.

¹⁵¹ P., VAN DIJK, F., VAN HOOF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 1073.

DEEL II. CORONAMAATREGELEN & HET EVRM

Hoofdstuk I. Inleiding

52. Uit bovenstaande is gebleken dat het recht op vrijheid en veiligheid, het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, en de verplaatsingsvrijheid fundamentele waarborgen zijn die weliswaar een uitgebreide, doch relatieve bescherming genieten overeenkomstig respectievelijk artikel 5 EVRM, artikel 8 EVRM én artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM. Elke bepaling omvat immers een uitzonderingsclausule, waardoor inperkingen zoals de 'thuisblijfplicht', de 'bubbel', en de avondklok mits inachtneming van een aantal voorwaarden principieel toegelaten zijn. Hieronder, zal worden nagegaan in hoeverre de getroffen maatregelen aan die voorwaarden voldoen. Er zal vertrokken worden van een uiteenzetting van de maatregelen om aan de hand daarvan te bepalen welke fundamentele waarborgen uit het EVRM mogelijks in het gedrang zijn; waarna de 'thuisblijfplicht', de 'bubbel' en de avondklok achtereenvolgens beoordeeld zullen worden op basis van de 'legaliteit', de 'legitimiteit', en de 'noodzakelijkheid'. Ook de eventuele relevantie van de 'afwijkingsclausule in geval van noodtoestand' uit artikel 15 EVRM voor het Belgisch coronabeleid zal tot slot besproken worden.

Hoofdstuk II. Coronamaatregelen

Afdeling I. 'Thuisblijfplicht'

53. De 'thuisblijfplicht' hield het verbod in zich op de openbare weg of in de openbare plaatsen te begeven, behalve in geval van noodzakelijkheid en omwille van dringende redenen, zoals essentiële verplaatsingen of fysieke activiteiten in de buitenlucht.¹⁵² Enerzijds, zou een dergelijke maatregel problematisch kunnen zijn in het licht van artikel 5 EVRM dat het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid waarborgt, en eenieder bijgevolg tegen willekeurige aanhouding en opsluiting beschermt.¹⁵³ Anderzijds, zou de 'thuisblijfplicht' mogelijks in strijd kunnen zijn met artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM dat een waarborg biedt voor de verplaatsingsvrijheid. Het toepassingsgebied van artikel 5 EVRM is beperkt tot werkelijke vrijheidsberovingen, namelijk "*maatregelen van de overheid waarbij een persoon voor een bepaalde tijd tegen zijn wil of zonder zijn toestemming op een bepaalde plaats wordt vastgehouden*".¹⁵⁴ Een formele aanhouding of detentie is evenwel geenszins vereist, waardoor ook een 'thuisblijfplicht' als vrijheidsberoving aangemerkt zou kunnen worden.¹⁵⁵ Om na te gaan of artikel 5 EVRM *in casu* van toepassing zou kunnen zijn, dient uitgegaan te worden van de concrete omstandigheden van het geval; daarbij wordt onder meer aandacht besteed aan de eventuele mogelijkheid om de afgesloten ruimte te verlaten, de mate van toezicht

---

¹⁵² Artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 18 maart 2020 (ed. 3).

¹⁵³ "*Its aim is to ensure that no one should be dispossessed of this liberty in an arbitrary fashion.*" – EHRM 8 juni 1976, nrs. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 en 5370/72, Engel e.a./Nederland, §58 - EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §80.

¹⁵⁴ A., KOHL, "Implications de l'article 5 de la Convention Européenne des droits de l'homme en procédure pénale", JT 1989, nr. 5515, 487.

¹⁵⁵ Ook huisarrest kan tot een vrijheidsberoving in de zin van artikel 5 EVRM leiden - EHRM 12 december 2001, nr. 44955/98, Mancini/Italië - EHRM 28 februari 2003, nr. 58442, Lavents/Litouwen - EHRM 30 december 2004, nr. 40896/98, Nikolova/Bulgarije (Nr. 2) - EHRM 2 februari 2007, nr. 69966/01, Dacosta Silva/Spanje. EHRM 5 juli 2016, nr. 23755/07, Buzadji/Republiek Moldavië.

en controle, de mate van afzondering, en de aanwezigheid van sociaal contact.¹⁵⁶ De 'thuisblijfplicht' verplichtte eenieder er weliswaar toe zoveel als mogelijk thuis te blijven, maar voorzag wel in een uitzondering voor essentiële verplaatsingen. Het was immers toegelaten naar het werk te gaan, boodschappen te doen, naar de dokter, de apotheek, de bank of het postkantoor te gaan, en om personen in nood te helpen.¹⁵⁷ De toegelaten verplaatsingen werden overigens niet aan bijkomende beperkingen onderworpen, én dienden in tegenstelling tot in andere Europese landen niet gestaafd te worden middels een verklaring op eer.¹⁵⁸ Aangezien buitenwandelingen en andere fysieke activiteiten in de buitenlucht konden plaatsvinden in het gezelschap van de huisgenoten en eenzelfde andere, was ook sociaal contact in beperkte mate mogelijk.¹⁵⁹ De 'thuisblijfplicht' was derhalve niet van dien aard dat tot het bestaan van een werkelijke vrijheidsberoving in de zin van artikel 5 EVRM besloten kon worden. Maatregelen als het huisarrest, de verplichting om zich op regelmatige basis bij de politie te melden, en het verbod een bepaalde plaats niet te verlaten zonder de politie daarvan in kennis te stellen, worden door het Hof doorgaans als "*minimal intrusive measures*", en dus als loutere inperkingen van de 'verplaatsingsvrijheid' aangemerkt. Ook de 'thuisblijfplicht' zal wellicht als een dergelijke "*minimal intrusive measure*" aangemerkt worden, waarvan de toelaatbaarheid bijgevolg beoordeeld dient te worden overeenkomstig artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM, en niet overeenkomstig artikel 5 EVRM.¹⁶⁰

Afdeling II. 'Bubbel'

54. Op basis van de 'bubbel' mocht ieder huishouden gedurende een bepaalde periode nog slechts één of een aantal steeds dezelfde personen thuis ontvangen.¹⁶¹ In de arresten *Peck/Verenigd Koninkrijk* en *Niemietz/Duitsland* werd door het Hof bevestigd dat niet alleen "*elements such as gender identification, name, sexual orientation, and sexual life*" bescherming genieten overeenkomstig artikel 8 EVRM, doch dat het artikel in feite een waarborg biedt voor de 'persoonlijke levenssfeer' in de ruimste zin van het woord, met inbegrip van het recht een 'sociaal privéleven' te leiden.¹⁶² Maatregelen als de 'bubbel' die een verregaande inperking van dat 'sociaal privéleven' inhouden, dienen dan ook in het licht van artikel 8 EVRM beoordeeld te worden.

---

¹⁵⁶ EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, Guzzardi/Italië, §95.

¹⁵⁷ Artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken.

¹⁵⁸ C., TAELEMAN, "Italië gaat op slot. Maar wat betekent dat?", *De Morgen* 10 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/italie-gaat-op-slot-maar-wat-betekent-dat~bf2380a1/> - EVG en HCO, "Spanje in volledige lockdown, noodtoestand afgekondigd", *De Standaard* 14 maart 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200314_04889759.

¹⁵⁸ Artikel 5, lid 2 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende

¹⁵⁹ Artikel 5, lid 2 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 maart 2020 (ed. 3).

¹⁶⁰ P., VAN DIJK, F., VAN HOOFF, A., VAN RIJN en L., ZWAAK, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 937 - EHRM 13 januari 2006, nr. 31008/02, Fedorov & Fedorova/Rusland, §41.

¹⁶¹ Artikel 6 Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 8 mei 2020 (ed. 2).

¹⁶² EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, Niemietz/Duitsland, §29 - EHRM 28 april 2003, nr. 44647/98, Peck/Verenigd Koninkrijk, §57 - EHRM 28 augustus 2009, nr. 26713/05, Bigaeva/Griekenland, §22.

Afdeling III. Avondklok

55. Ook de avondklok hield het verbod in zich op de openbare weg of in de openbare ruimte te begeven behoudens in geval van essentiële, niet-uitstelbare verplaatsing, doch in tegenstelling tot de 'thuisblijfplicht' was het verbod enkel tussen 12 uur 's nachts en 5 uur 's morgens van kracht.¹⁶³ Een dergelijke maatregel kan niet als een werkelijke vrijheidsberoving in de zin van artikel 5 EVRM aangemerkt worden, daar het slechts de verplichting behelst gedurende een bepaalde periode op een bepaalde plaats te verblijven.¹⁶⁴ De avondklok dient derhalve net zoals de 'thuisblijfplicht' beoordeeld te worden overeenkomstig artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM.

Hoofdstuk III. Toetsing

Afdeling I. Legaliteitstoets

56. Het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, en de verplaatsingsvrijheid kunnen slechts aan beperkingen onderworpen worden indien het nationale recht daarin uitdrukkelijk voorziet.¹⁶⁵ Een wet in materiële of substantieve zin kan op dit punt volstaan. Inperkingen middels een Ministerieel Besluit zijn dus in beginsel toegelaten, op voorwaarde dat het Ministerieel Besluit werd uitgevaardigd door een daartoe bevoegde overheid.¹⁶⁶ De bevoegdheid van de Minister van Binnenlandse zaken in de huidige pandemie staat evenwel sterk ter discussie. Die gaat uit van de Wet op de Civiele Veiligheid,¹⁶⁷ de Wet op de Civiele bescherming,¹⁶⁸ en de Wet op het Politieambt¹⁶⁹; op basis daarvan kan één Minister verregaande maatregelen nemen in geval van een acute crisis, zoals een terroristische aanslag of een natuurramp.¹⁷⁰ De Brusselse kortgedingrechter oordeelde dat de huidige pandemie geen dergelijke 'acute crisis' uitmaakt, en gaf de Belgische Staat dertig dagen om in een wettelijke basis voor de maatregelen te voorzien.¹⁷¹ Het hof van beroep volgde die redenering niet, en bevestigde dat de wettelijke basis waarop de coronamaatregelen steunden tot dan toe volstond.¹⁷² Die onenigheid bevestigt eens te meer dat een duidelijke wettelijke basis ontbreekt.
57. Enkel een Ministerieel Besluit uitgevaardigd door een bevoegde overheid volstaat bovendien niet. Vereist is dat het Ministerieel Besluit in overeenstemming is met het EVRM en de algemene principes daarin vervat. Het moet voldoende toegankelijk en nauwkeurig zijn, opdat de burger op basis van de nationale wetgeving kan inschatten in welke omstandigheden en onder welke voorwaarden de uit

---

¹⁶³ Artikel 16 Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

¹⁶⁴ L., TODTS, "De toelaatbaarheid van de Antwerpse avondklok: drie vragen", *RW* 2020-21, nr. 06, 202.

¹⁶⁵ Artikel 8, paragraaf 2 EVRM – Artikel 2, paragraaf 3 Vierde Protocol bij het EVRM.

¹⁶⁶ S., SMIS, C., JANSSENS, S., MIRGAUX en K., VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: de internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 233.

¹⁶⁷ Artikel 181, artikel 182 en artikel 187 Wet van 15 mei 2007 betreffende de Civiele Veiligheid, *BS* 31 juli 2007.

¹⁶⁸ Artikel 4 Wet van 31 december 1963 betreffende de Civiele Bescherming, *BS* 16 januari 1964, 422.

¹⁶⁹ Artikel 11 en artikel 42 Wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt, *BS* 22 december 1992, 27.124.

¹⁷⁰ S., COOLS, "Er had al lang een pandemiewet kunnen zijn", *De Standaard* 25 februari 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210225_95344659.

¹⁷¹ D., HIROUX, "Coronamaatregelen onwettig, zegt rechter: maar wat betekent dat nu precies? En worden de regels dan opgeheven?", *VRT NWS* 31 maart 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/31/vonnis-coronamaatregelen/>.

¹⁷² Brussel (18^e k.) 7 juni 2021, nr. 2021/4669 – C., VANSCHOU BROEK, "Hof van beroep geeft regering ademruimte voor pandemiewet", *De Standaard* 7 juni 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210607_95014968 - R., ARNOUDT, "Rechter in beroep volgt uitspraak in kort geding niet: "Coronamaatregelen hebben op eerste gezicht wél wettelijke basis", *VRT NWS* 7 juni 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/07/rechter-in-beroep-volgt-uitspraak-in-kort-geding-niet-coronama/>.

het Verdrag voortvloeiende rechten ingeperkt kunnen worden.¹⁷³ Zowel de 'thuisblijfplicht', als de 'bubbel' hebben veel aanleiding gegeven tot verwarring. Aanvankelijk waren de gebruikte begrippen wegens een gebrek aan definiëring voor dubbelzijdige interpretatie vatbaar. Buitenwandelingen waren bijvoorbeeld toegelaten, maar dat begrip werd nergens nader omschreven of gedefinieerd. Het uitrusten op een bankje kon op basis daarvan dus niet zonder meer verboden worden. De verplaatsingsvrijheid is immers steeds de regel, de beperking erop de restrictief te interpreteren uitzondering. Verder werd het begrip 'thuis' nergens in het Ministerieel Besluit verduidelijkt, waardoor tweede verblijven in beginsel als (tweede) thuis aangemerkt konden worden.¹⁷⁴ De 'bubbel' had zowaar nog meer onduidelijkheid tot gevolg; VRT Ombudsman Tim Pauwels vroeg zich zelfs luidop af of het de taak van journalisten was een dergelijke maatregel uit te leggen.¹⁷⁵ Ook op dit punt schoten de getroffen maatregelen dus tekort.

Afdeling II. Legitimitiestoets

58. Verder zijn beperkingen van het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, en de verplaatsingsvrijheid slechts mogelijk indien ze opgelegd worden ter bescherming van een legitiem doel. Zowel artikel 8 EVRM, als artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM geven een uitdrukkelijke opsomming van de legitieme doelen; het gaat namelijk om de veiligheid van het land, de openbare veiligheid, het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde of het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid en de goede zeden, en de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.¹⁷⁶ De betreffende Ministeriële Besluiten stellen dat de getroffen maatregelen ingevoerd werden om "*enerzijds het aantal acute besmettingen te verminderen, en er zo voor te zorgen dat de diensten van de intensieve zorg de zwaarst getroffen patiënten in de beste omstandigheden konden ontvangen, en om anderzijds meer tijd te geven aan de wetenschappers om efficiënte behandelingen en vaccins te ontwikkelen*".¹⁷⁷ Zowel de 'thuisblijfplicht', als de 'bubbel' en de avondklok werden derhalve uitgevaardigd ter bescherming van een legitiem doel, namelijk de bescherming van de volksgezondheid.

Afdeling III. Noodzakelijkheidstoets

59. Tenslotte, vereisen artikel 8 EVRM en artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM dat de beperking 'noodzakelijk is in een democratische samenleving'. Noodzakelijk kan in deze context niet gezien worden als een synoniem voor 'nuttig', 'redelijk' of 'wenselijk'. Het impliceert immers het bestaan

---

¹⁷³ EHRM 25 maart 1983, nr. 59/4772, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, en 7136/75, Silver e.a./Verenigd Koninkrijk, §87 – EHRM 12 juni 2014, nr. 56030/07, Fernández Martínez/Spanje, §117 – EHRM 18 januari 2017, nr. 61838/10, Vukota Bojic/Zwitserland, §66-67 – EHRM 19 januari 2018, nr. 67482/14, Lebois/Bulgarije, §66-67 – EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië, §106-109.

¹⁷⁴ L., TODTS, "Vrijheid in crisis: coronamaatregelen staan op gespannen voet met het recht op bewegingsvrijheid", *DJK* 2020, nr. 408, 11.

¹⁷⁵ T., PAUWELS, "Onduidelijkheid troef over de bubbel van vrt: moeten journalisten zo'n maatregel uitleggen of het beleid bekritisieren?", *VRT NWS* 2 augustus 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/02/hoe-werkt-die-bubbel-van-vijf-nu-zelfs-de-overheid-weet-het-ni/> - S., KELEPOURIS en A., DE BOECK, "Verwarring over sociale bubbels blijft groot: communicatie van regering alweer niet helder", *De Morgen* 28 juli 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/verwarring-over-sociale-bubbels-blijft-groot-communicatie-van-regering-alweer-niet-helder~b440a5e1/>.

¹⁷⁶ Artikel 8, paragraaf 2 EVRM – Artikel 2, paragraaf 3 Vierde Protocol bij het EVRM.

¹⁷⁷ Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 maart 2020 (ed. 3) - Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 8 mei 2020 (ed. 2) - Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 28 oktober 2020 (ed. 3).

van een 'dringende maatschappelijke behoefte'.¹⁷⁸ Om te bepalen of een beperking al dan niet noodzakelijk is, maakt het Hof een afweging tussen de belangen van de Staat enerzijds, en het recht van de burger anderzijds. Meer bepaald dient de beperking om als noodzakelijk gekwalificeerd te kunnen worden nuttig, relevant en toereikend te zijn om het legitieme doel te bereiken: er moet met andere woorden een zeker evenwicht bestaan tussen de beperking en het beoogde resultaat.¹⁷⁹

60. Er dient opgemerkt te worden dat het bestaan van een dergelijke 'dringende maatschappelijke behoefte' sterk afhankelijk is van de virologische situatie op het ogenblik dat de maatregelen genomen worden. Om die reden is het aangewezen de pandemie op basis van de besmettingen, de ziekenhuisopnames en de vaccinaties op te delen in drie verschillende fasen; namelijk een 'acute fase', een 'precaire fase' en een 'chronische fase' (eigen interpretatie; zie bijlagen). Elk van de 'acute fasen' valt samen met een zogenaamde 'coronagolf'; de 'precaire fasen' vormen vervolgens een soort van tussenfase waarin het aantal besmettingen niet langer exponentieel toeneemt; de 'chronische fase' heeft tot slot betrekking op de periode vanaf de vaccinatie van vijftientigplussers en risicopatiënten.
61. De 'thuisblijfplicht' werd ingevoerd tijdens een 'acute fase'.¹⁸⁰ Medio maart 2020 telde 'België' slechts een vijfhonderdtal geregistreerde besmettingen per dag, doch in de rest van Europa was het virus aan een enorme opmars bezig.¹⁸¹ Enkele dagen eerder kondigden onder meer Italië, Spanje en Frankrijk reeds een 'lockdown' af, waardoor het openbare leven voor onbepaalde tijd tot stilstand werd gebracht.¹⁸² De onwetendheid die op dat moment bestond omtrent het virus, de verspreidingswijze, het ziekteverloop, en de eventuele risicofactoren; in combinatie met het gebrek aan mondknagers, en ander medisch materiaal gaven mijns inziens dan ook aanleiding tot een 'dringende maatschappelijke behoefte' in de zin van artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM.
62. Net als de 'thuisblijfplicht' werd ook de avondklok ingevoerd tijdens een 'acute fase', doch met dat verschil dat deze ook tijdens de 'precaire' én zelfs gedeeltelijk tijdens de 'chronische fase' gehandhaafd werd.¹⁸³ De overwegingen van het Ministerieel Besluit stelden dat de avondklok "moest

---

¹⁷⁸ "A pressing social need" – EHRM 22 oktober 1981, nr. 7525/76, Dudgeon/Verenigd Koninkrijk, §51 – EHRM 24 januari 2017, nr. 25358/12, Paradiso en Campanelli/Italië, §179-184.

¹⁷⁹ Y., HAECK en J., VANDE LANOTTE, *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 535.

¹⁸⁰ Artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 18 maart 2020 (ed. 3) – Artikel 9 Ministerieel Besluit van 5 juni 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 5 juni 2020 (ed. 4).

¹⁸¹ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640 – Statistische Coronavirus, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2021, <https://statistichecoronavirus.it/coronavirus-italia/> – Informations Covid-19, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2020, <https://www.gouvernement.fr/info-coronavirus/carte-et-donnees> – La pandemia del coronavirus, en datos, mapas y gráficos, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2021, <https://www.rtve.es/noticias/coronavirus-graficos-mapas-datos-covid-19-espana-mundo/>.

¹⁸² C., TAELMAN, "Italië gaat op slot. Maar wat betekent dat?", *De Morgen* 10 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/italie-gaat-op-slot-maar-wat-betekent-dat~bf2380a1/> – EVG en HCO, "Spanje in volledige lockdown, noodtoestand afgekondigd", *De Standaard* 14 maart 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200314_04889759 – E., ZIARCZYK, "Frankrijk twee weken in lockdown", *De Tijd* 16 maart 2020, <https://www.tijd.be/dossiers/coronavirus/frankrijk-twee-weken-in-lockdown/10214794.html>.

¹⁸³ Artikel 16 Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 18 oktober 2020 – Artikel 9 Ministerieel Besluit van 7 mei 2021 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, BS 7 mei 2021 (ed. 2).

bijdragen tot het verminderen van feestelijkheden, samenkomsten en alcoholgebruik in omstandigheden waarbij de maatregelen van 'social distancing' of het dragen van mondklappers niet toegepast werden; op die manier kon de besmettingsgraad en de overdracht van het virus beperkt worden".¹⁸⁴ Doch op dat moment was er reeds een samenscholingsverbod, én een 'bubbel' van kracht.¹⁸⁵ Feestelijkheden, samenkomsten en evenementen waren dus hoe dan ook niet toegelaten, waardoor de avondklok in geen enkele fase een meerwaarde betekende in de strijd tegen het virus. Hoogstens kon ze de handhaving van de andere maatregelen vergemakkelijken. Het criterium voor beperkingen van de bewegingsvrijheid is evenwel de 'noodzakelijkheid in een democratische samenleving', en niet het nut voor de handhaving door de politie.¹⁸⁶

Hoofdstuk IV. Afwijking in geval van noodtoestand

63. Overeenkomstig artikel 15 EVRM kunnen Staten in geval van oorlog of andere algemene noodtoestand die het bestaan van het volk bedreigt maatregelen nemen die afwijken van de verplichtingen die normaal gelden op basis van het EVRM. De COVID-19 pandemie kan wellicht als een dergelijke 'noodtoestand die het leven van de natie bedreigt' beschouwd worden. In België alleen werden er immers al meer dan 1.000.000 besmettingen vastgesteld, en zijn er ruim 25.000 mensen aan het virus overleden.¹⁸⁷ Verregaande maatregelen zijn dus mogelijk, maar mogen niet verder gaan dan strikt noodzakelijk. Het is in de eerste plaats aan de Staten zelf om te bepalen of het leven van de natie door het coronavirus bedreigd wordt, én om in voorkomend geval de nodige maatregelen vast te stellen.¹⁸⁸ Niettemin blijft het Hof bevoegd om zich *ex post* uit te spreken over de vraag of de getroffen maatregelen niet verder gingen dan wat strikt noodzakelijk was. Wanneer een specifieke maatregel bijvoorbeeld een inbreuk op de bewegingsvrijheid uitmaakt, zal het Hof nagaan of het werkelijk een reactie op een noodsituatie betrof, of de beperking gerechtvaardigd werd door de bijzondere omstandigheden van het geval, én of er al dan niet adequate waarborgen tegen misbruiken werden voorzien.¹⁸⁹
64. Over de toepassing van artikel 15 EVRM tijdens de huidige 'coronacrisis' zijn de meningen evenwel verdeeld. Sommigen stellen dat een afwijking op basis van artikel 15 EVRM noodzakelijk is om de getroffen maatregelen te rechtvaardigen. De afkondiging van een noodtoestand zou er bovendien voor zorgen dat uitzonderlijke maatregelen voorbehouden blijven voor uitzonderlijke situaties; én zou voorkomen dat rechters zich genoodzaakt zien de normale beperkingsgronden aanzienlijk te verruimen. Anderen beweren dan weer dat de normale beperkingsgronden voldoende ruim zijn om ook zeer verregaande maatregelen te rechtvaardigen, waardoor een afwijking overeenkomstig artikel 15 EVRM niet aangewezen is.¹⁹⁰

---

¹⁸⁴ Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

¹⁸⁵ Artikel 17 Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

¹⁸⁶ G., PAELINCK, "Grondwetspecialist Hendrik Vuye: 'Hoog tijd dat we ons beschermen tegen cowboyburgemeesters'", *VRT NWS* 20 november 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/11/20/da-avondklok/>.

¹⁸⁷ X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

¹⁸⁸ EHRM 18 januari 1978, nr. 5310/71, Ierland/Verenigd Koninkrijk, §207.

¹⁸⁹ EHRM 19 februari 2009, nr. 3455/05, A e.a./Verenigd Koninkrijk §184-185.

¹⁹⁰ L., LAVRYSEN, "Mensenrechten in tijden van corona", *TvMR* 2020, nr. 2, 4-10.

65. België heeft evenwel niet voor een dergelijke afwijking op basis van artikel 15 EVRM geopteerd. Er bestaat immers geen wettelijk kader dat in het uitroepen van een dergelijke noodtoestand voorziet. Bovendien, bepaalt artikel 187 Grondwet dat "*de Grondwet noch geheel, noch ten dele kan worden geschorst*", waardoor de grondwettelijke rechten en vrijheden onverminderd van toepassing zouden zijn. Een afwijking op basis van artikel 15 EVRM zou wat het Belgisch coronabeleid betreft dus hoe dan ook geen meerwaarde zou zijn.¹⁹¹

---

¹⁹¹ C., VAN DE HEYNING, "Fundamentele rechten: is alles gerechtvaardigd in de strijd tegen COVID-19?", *RW* 2019-20, nr. 37, 1443.

CONCLUSIE

66. Sedert de uitbraak van het coronavirus in België is het dagelijks leven drastisch veranderd. De door de Belgische overheid afgekondigde maatregelen hadden immers verregaande inperkingen van fundamentele rechten en vrijheden tot gevolg. Dergelijke inperkingen zijn overeenkomstig het EVRM in principe toegelaten, op voorwaarde dat ze 'bij wet voorzien zijn' – legaliteit, 'een legitiem doel dienen' – legitimiteit, én 'noodzakelijk zijn in een democratische samenleving' – noodzakelijkheid. De legitimiteitsvoorwaarde vormt wellicht geen probleem. De bescherming van de gezondheid wordt in het EVRM immers uitdrukkelijk vermeld, waardoor een gezondheids crisis zoals de huidige coronacrisis ontegensprekelijk een legitiem doel uitmaakt. De legaliteits- en noodzakelijkheidsvoorwaarden doen daarentegen wel een aantal problemen rijzen.
67. De 'thuisblijfplicht' hield een verregaande inperking van de bewegingsvrijheid in de zin van artikel 2 Vierde Protocol EVRM in. Een ernstig gevaar voor de volksgezondheid zoals het coronavirus, en in het bijzonder de onwetendheid daaromtrent in combinatie met het dreigende risico op instorting van de gezondheidszorg, konden wellicht volstaan om een dergelijke verregaande maatregel te rechtvaardigen. Niettemin deed artikel 8 Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 veel verwarring en onduidelijkheid ontstaan, waardoor de 'thuisblijfplicht' niet zonder meer gerechtvaardigd kon worden op basis van het Vierde Protocol bij het EVRM.
68. Net zoals de 'thuisblijfplicht' was ook de avondklok een inperking van de bewegingsvrijheid in de zin van artikel 2 Vierde Protocol EVRM. Artikel 16 Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 was, behoudens de 'essentiële en niet-uitstelbare verplaatsingen', bijzonder duidelijk geformuleerd. Toch deed de avondklok problemen rijzen in het licht van de 'noodzakelijkheid'. Overeenkomstig het Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 diende de avondklok immers bij te dragen tot het verminderen van '*feestelijkheden, samenkomsten en alcoholgebruik*'. Nochtans voorzag datzelfde Ministerieel Besluit al in een samscholingsverbod, én in een 'bubbel van vier'. De avondklok was dus geen meerwaarde in de strijd tegen het virus; hoogstens kon het handhaven van de andere maatregelen erdoor vergemakkelijkt worden. Het criterium voor beperkingen van de bewegingsvrijheid is evenwel de 'noodzakelijkheid in een democratische samenleving, niet het eventuele nut voor de handhaving.
69. Artikel 15 EVRM voorziet nog in een bijkomende beperkingsclausule. Op basis daarvan kunnen Staten onder bepaalde voorwaarden afzien van hun verplichtingen ingevolge het EVRM. Artikel 187 van de Belgische Grondwet bepaalt evenwel dat de Grondwet noch geheel, noch ten dele kan worden geschorst, waardoor een afwijking op basis van artikel 15 EVRM hoe dan ook geen meerwaarde zou zijn geweest voor België.

LIJST VAN GERAADPLEEGDE WERKEN

Wetgeving

Artikel 5, artikel 8 en artikel 15 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950.

Artikel 2 en artikel 3 Vierde protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, tot het waarborgen van bepaalde rechten en vrijheden, die niet reeds in het Verdrag en in het eerste Aanvullend protocol daarbij zijn opgenomen van 16 september 1963.

Artikel 187 Gecoördineerde Grondwet 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994 (ed. 2), 4.054.

Artikel 4 Wet van 31 december 1963 betreffende de Civiele Bescherming, *BS* 16 januari 1964, 422.

Artikel 11 en artikel 42 Wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt, *BS* 22 december 1992, 27.124.

Artikel 181, artikel 182 en artikel 187 Wet van 15 mei 2007 betreffende de Civiele Veiligheid, *BS* 31 juli 2007.

Ministerieel Besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 maart 2020 (ed. 3).

Ministerieel Besluit van 8 mei 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 8 mei 2020 (ed. 2).

Ministerieel Besluit van 5 juni 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 5 juni 2020 (ed. 4).

Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 18 oktober 2020.

Ministerieel Besluit van 23 oktober 2020 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 18 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 23 oktober 2020 (ed. 2).

Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 28 oktober 2020 (ed. 3).

Ministerieel Besluit van 7 mei 2021 houdende wijziging van het Ministerieel Besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS* 7 mei 2021 (ed. 2).

Politieverordening van de gouverneur van 29 juli 2020 betreffende aanvullende maatregelen in de strijd tegen het coronavirus COVID-19, 29 juli 2020.

Rechtspraak

EHRM 1 juli 1961, nr. 332/57, Lawless/Ierland (Nr. 3).

EHRM 18 juni 1971, nrs. 2832/66, 2835/66 en 2899/66, De Wilde, Ooms en Versyp/België.

EHRM 8 juni 1976, nrs. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 en 5370/72, Engel e.a./Nederland.

EHRM 18 januari 1978, nr. 5310/71, Ierland/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 24 oktober 1979, nr. 6301/73, Winterwerp/Nederland.

EHRM 6 november 1980, nr. 7367/76, Guzzardi/Italië.

EHRM 22 oktober 1981, nr. 7525/76, Dudgeon/Verenigd Koninkrijk.
EHRM 25 maart 1983, nr. 59/4772, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, en 7136/75, Silver e.a./Verenigd Koninkrijk.
EHRM 18 december 1986, nr. 9697/82, Johnston e.a./Ierland.
EHRM 24 maart 1988, nr. 10465/83, Olsson/Zweden.
EHRM 25 februari 1992, nr. 12963/87, Margareta en Roger Andersson/Zweden.
EHRM 15 juni 1992, nr. 12433/86, Lüdi/Zwitserland.
EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, Niemietz/Duitsland.
EHRM 22 april 1997, nr. 21830/93, X., Y., en Z./Verenigd Koninkrijk,
EHRM 6 april 2000, nr. 26772/95, Labita/Italië.
EHRM 18 januari 2001, nr. 27238/95, Chapman/Verenigd Koninkrijk.
EHRM 22 augustus 2001, nr. 33592/96, Baumann/Frankrijk.
EHRM 28 april 2003, nr. 44647/98, Peck/Verenigd Koninkrijk.
EHRM 17 oktober 2003, nr. 32190/96, Luordo/Italië.
EHRM 25 januari 2005, nr. 56529/00, Enhorn/Zweden.
EHRM 28 april 2005, nr. 41604/98, Buck/Duitsland.
EHRM 16 juni 2005, nr. 61603/00, Storck/Duitsland.
EHRM 13 januari 2006, nr. 31008/02, Fedorov & Fedorova/Rusland.
EHRM 23 augustus 2006, nr. 46343/99, Riener/Bulgarije.
4EHRM 3 april 2007, nr. 62617/00, Copland/Verenigd Koninkrijk,
EHRM 18 maart 2008, nr. 11036/03, Ladent/Polen.
EHRM 4 december 2008, nrs. 30562/04 en 30566/04, S. en Marper/Verenigd Koninkrijk.
EHRM 28 augustus 2009, nr. 26713/05, Bigaeva/Griekenland.
EHRM 29 maart 2010, nr. 3394/03, Medvedyev/Frankrijk.
EHRM 7 september 2011, nr. 6767/04, Prescher/Bulgarije.
EHRM 17 januari 2012, nr. 36760/06, Stanev/Bulgarije.
EHRM 8 maart 2012, nr. 32250/08, Diamante & Pelliccioni/San Marino.
EHRM 24 april 2012, nr. 23592/07, Miazdyk/Polen.
EHRM 17 juli 2012, nr. 20071/07, Piechowicz/Polen.
EHRM 2 oktober 2012, nr. 41242, Plesó/Hongarije.
EHRM 27 mei 2013, nr. 21722/11, Oleksander Volkov/Oekraïne.
EHRM 23 juli 2013, nr. 41872/10, M.A./Cyprus.
EHRM 17 oktober 2013, nr. 27013/07, Winterstein e.a./Frankrijk.
EHRM 12 juni 2014, nr. 56030/07, Fernández Martínez/Spanje.
EHRM 5 juni 2015, nr. 28718/09, Kotiy/Oekraïne.
EHRM 15 december 2016, nr. 16483/12, Khlaifia e.a./Italië.
EHRM 18 januari 2017, nr. 61838/10, Vukota Bojic/Zwitserland.
EHRM 24 januari 2017, nr. 25358/12, Paradiso en Campanelli/Italië.
EHRM 31 januari 2017, nr. 38898/04, Rozhkov/Rusland (Nr. 2).
EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, de Tommaso/Italië.
EHRM 19 januari 2018, nr. 67482/14, Lebois/Bulgarije.
RvS (12^e k.) 13 augustus 2020, nr. 248.140.
RvS (12^e k.) 13 augustus 2020, nr. 248.141.

RvS (12^e k.) 17 augustus 2020, nr. 248.149.
RvS (12^e k.) 20 augustus 2020, nr. 248.161.
RvS (12^e k.) 20 augustus 2020, nr. 248.162.
RvS (12^e k.) 21 augustus 2020, nr. 248.167.
RvS 30 oktober 2020, nr. 248.819.
Brussel (18^e k.) 7 juni 2021, nr. 2021/4669.
U.S. Supreme Court, *Ex parte Milligan*, 71 U.S. 2 (4 Wall.), (1866).

Rechtsleer

EHRM, "Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights – Derogation in time of emergency", 31 augustus 2020, https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf.

EHRM, "Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights – Right to liberty and security", 31 augustus 2020, https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ENG.pdf.

EHRM, "Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights – Right to respect for private and family life, home and correspondence", 31 augustus 2020, https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf.

HAECK, Y. en VANDE LANOTTE, J., *Handboek EVRM, Deel 1*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 949 p.

HAECK, Y. en VANDE LANOTTE, J., *Handboek EVRM, Deel 2*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 1828 p.

JANIS, M.W., KAY, R.S. en BRADLEY, A.W., *European Human Rights Law – Text and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 957 p.

KESTEMONT, L. en SCHOUKENS, P., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 144 p.

KOHL, A., "Implications de l'article 5 de la Convention Européenne des droits de l'homme en procédure pénale", *JT* 1989, nr. 5515, 485-504.

LAVRYSEN, L., "Mensenrechten in tijden van corona", *TvMR* 2020, nr. 2, 4-10.

SMIS, S., JANSSENS, C., MIRGAUX, S. en VAN LAETHEM, K., *Handboek Mensenrechten: de internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 660 p.

TODTS, L., "De toelaatbaarheid van de Antwerpse avondklok: drie vragen", *RW* 2020-21, nr. 06, 202.

TODTS, L., "Vrijheid in crisis: coronamaatregelen staan op gespannen voet met het recht op bewegingsvrijheid", *DJK* 2020, nr. 408, 11.

VAN DE HEYNING, C., "Fundamentele rechten: is alles gerechtvaardigd in de strijd tegen COVID-19?", *RW* 2019-20, nr. 37, 1443.

VAN DIJK, P., VAN HOOFF, F., VAN RIJN, A. en ZWAAK, L., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights – 5th edition*, Cambridge, Intersentia Ltd, 2018, 1230 p.

Overige

ANDRIES, S., "Huisartsen roepen op: 'Laat Pukkelpop of Francorchamps niet doorgaan, mensen begrijpen dat ook'", *De Standaard* 19 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210719_93981781.

ARNOUDT, R., "Rechter in beroep volgt uitspraak in kort geding niet: "Coronamaatregelen hebben op eerste gezicht wél wettelijke basis", *VRT NWS* 7 juni 2021,

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/07/rechter-in-beroep-volgt-uitspraak-in-kort-geding-niet-coronama/>.

BAERT, D. en VERSTRAETE, J., "Vanaf zondag mag gezin thuis met vier mensen afspreken en maandag winkels open: een overzicht van de exitstrategie", *VRT NWS* 6 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/04/24/overzicht-maatregelen/>.

CAUWENBERGHS, J., "Hoe gaat het?' kan levens redden", *De Standaard* 3 november 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20201102_97902446.

COOLS, S., "Er had al lang een pandemiewet kunnen zijn", *De Standaard* 25 februari 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210225_95344659.

Coronavirus COVID-19, "6 gouden regels in de strijd tegen het coronavirus", 10 september 2020, <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/6-gouden-regels-in-de-strijd-tegen-het-coronavirus/>.

Coronavirus COVID-19, "Sociale contacten beperken is het sterkste wapen om COVID-19 de kop in te drukken", 29 juli 2020, <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/sociale-contacten-beperken-is-sterkste-wapen-om-covid-19-de-kop-in-te-drukken/>.

Coronavirus COVID-19, laatst geconsulteerd op 8 juli 2021, <https://www.info-coronavirus.be/nl/wat-is-het-coronavirus/>.

Crisiscentrum, "Coronavirus: de antwoorden op al je vragen", laatst geconsulteerd op 26 juli 2021, <https://crisiscentrum.be/nl/news/crisisbeheer/coronavirus-de-antwoorden-op-al-je-vragen>.

DE GROOTE, J. en VERELST, K., "Wordt corona het einde van de rechtsstaat?", *VRT NWS* 31 juli 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/30/corona-het-einde-van-de-rechtsstaat/>.

DE WACHTER, D., "De mens is niet gemaakt om in een kot te blijven en te leven", *VRT NWS* 19 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/16/de-mens-is-niet-gemaakt-om-in-een-kot-te-leven/>.

DEBUSSCHERE, B., "Nederland en Groot-Brittannië mikken op 'groepsimmunitet': 'Dat kost je dan wel eerst honderdduizenden levens', *De Morgen* 17 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/nederland-en-groot-brittannie-mikken-op-groepsimmunitet-dat-kost-je-dan-wel-eerst-honderdduizenden-levens~b75eec56/>.

DECRÉ, H., "Het nieuwe coronavirus heeft Europa bereikt, maar dat is niet meteen reden tot paniek", *VRT NWS* 25 januari 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/01/25/coronavirus/>.

DECRÉ, H., "Nederland en Verenigd Koninkrijk kiezen niet voor totale lockdown, maar voor 'groepsimmunitet': wat is dat precies?", *VRT NWS* 17 maart 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/03/17/groepsimmunitet-coronavirus/>.

DERMUL, M., BONNEURE, K., en DE WOLF, L., "Pukkelpop afgelast, professor Hans: "Hadden organisatie in juni al gewaarschuwd voor deltavariant", *VRT NWS* 23 juli 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/07/23/pukkelpop/>.

DONNÉ, M. en ARNOUDT, R., "Psychologen trekken het niet meer: 'Wachlijsten worden zelfs afgesloten door overvloed aan aanvragen'", *VRT NWS* 22 februari 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/02/22/psychologen-trekken-het-niet-meer-wachlijsten-worden-zelfs-af/>.

EVG en HCO, "Spanje in volledige lockdown, noodtoestand afgekondigd", *De Standaard* 14 maart 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200314_04889759.

GEENENS, R., RUMMENS, S. en SOTTIAUX, S., "De ondraaglijke lichtheid van het coronabeleid", *VRT NWS* 1 augustus 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/01/opinie-geenens-rummens-sottiaux/>.

HIROUX, D., "Coronamaatregelen onwettig, zegt rechter: maar wat betekent dat nu precies? En worden de regels dan opgeheven?", *VRT NWS* 31 maart 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/31/vonnis-coronamaatregelen/>.

Informations Covid-19, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2020, <https://www.gouvernement.fr/info-coronavirus/carte-et-donnees>.

JOOSSEN, A., "De absurde week die tot de eerste lockdown leidde: 'Laat ik de verwarring wegnemen. Er komt een drama op ons af'", *De Morgen* 12 maart 2021, <https://www.demorgen.be/nieuws/de-absurde-week-die-tot-de-eerste-lockdown-leidde-laat-ik-de-verwarring-wegnemen-er-komt-een-drama-op-ons-af~b6071ec2/>

KELEPOURIS en DE BOECK, A., "Verwarring over sociale bubbels blijft groot: communicatie van regering alweer niet helder", *De Morgen* 28 juli 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/verwarring-over-sociale-bubbels-blijft-groot-communicatie-van-regering-alweer-niet-helder~b440a5e1/>.

KELEPOURIS, S., "Alle alarmen staan op rood in ziekenhuizen: 'Als we nog langer wachten, zullen ziekenhuizen mensen laten sterven'", *De Morgen* 29 oktober 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/alle-alarmen-staan-op-rood-in-ziekenhuizen-als-we-nog-langer-wachten-zullen-ziekenhuizen-mensen-laten-sterven~b91fee9c/>.

KELEPOURIS, S., "België komt tot stilstand: lockdown-light tot 5 april", *De Morgen* 17 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/belgie-komt-tot-stilstand-lockdown-light-tot-5-april~be434fb2/>.

KELEPOURIS, S., "Schenden de coronamaatregelen de grondwet? Twee specialisten geven duiding", *De Morgen* 6 augustus 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/schenden-de-coronamaatregelen-de-grondwet-twee-specialisten-geven-duiding~b46a3862/>.

La pandemia del coronavirus, en datos, mapas y gráficos, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2021, <https://www.rtve.es/noticias/coronavirus-graficos-mapas-datos-covid-19-espana-mundo/>.

Laat je vaccineren, laatst geconsulteerd op 21 juli 2021, <https://www.laatjevaccineren.be/waarom-vaccinatie-tegen-covid-19-belangrijk-is>.

MAERVOET, E., CARDOEN, S. en ARNOUDT, R., "Liveblog – Wetstraatjournalist Bart Verhulst: 'Lockdown lijkt onvermijdelijk', ziekenhuizen slaken noodkreet", *VRT NWS* 29 oktober 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/29/liveblog-29-oktober/>.

MEIJER, F., "We zijn eenzaam, bang en ongelukkig: de wachtrij van jongeren bij de psycholoog wordt steeds langer", *VRT NWS* 5 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/01/jongeren-mentaal-welzijn/>.

PAUWELS, T., "Onduidelijkheid troef over de bubbel van vijf: moeten journalisten zo'n maatregel uitleggen of het beleid bekritisieren?", *VRT NWS* 2 augustus 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/02/hoe-werkt-die-bubbel-van-vijf-nu-zelfs-de-overheid-weet-het-ni/>.

PONSAERTS, S., "Helpt Belgische werknemers kamp met angst en depressieve gevoelens na maand lockdown", *De Morgen* 28 april 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/helpt-belgische-werknemers-kamp-met-angst-en-depressieve-gevoelens-na-maand-lockdown~b8c37c6d/>.

SAERENS, Z., "Vandaag begint de eerste fase van het 'Zomerplan': ontdek hier alle versoepelingen van de coronaregels", *VRT NWS* 9 juni 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/05/11/overlegcomite-overzicht-beslissingen/>.

SANTENS, T., "Kiezen tussen moeder en schoonmoeder staat nu in de wet: 'regel van 4' gepubliceerd in Staatsblad", *VRT NWS* 8 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/05/08/regel-van-4-staatsblad/>.

SANTENS, T., "Regel van 4 bezoekers leidt tot verwarring: 'Afstand houden en hygiëne zijn belangrijker dan puzzelwerk'", *VRT NWS* 7 mei 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/05/07/regel-van-vier/>.

SCHELSTRAETE, I., "De weg naar de vrijheid passeert niet langs Pukkelpop", *De Standaard* 23 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210723_97116123.

Statistische Coronavirus, laatst geconsulteerd op 7 augustus 2021, <https://statistichecoronavirus.it/coronavirus-italia/>.

TAELMAN, C., "Italië gaat op slot. Maar wat betekent dat?", *De Morgen* 10 maart 2020, <https://www.demorgen.be/nieuws/italie-gaat-op-slot-maar-wat-betekent-dat~bf2380a1/>.

Van Dale, laatst geconsulteerd op 25 juli 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/jurisprudentie#.YP11zC2iHLY>.

Van Dale, laatst geconsulteerd op 26 juli 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/quarantaine#.YP7-ei2iHLY>.

Van Dale, laatst geconsulteerd op 8 augustus 2021, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/briefwisseling#.YBuxCC1x LY>.

VANDERVELDEN, J., "De avondklok in Antwerpen is de eerste in België sinds de Tweede Wereldoorlog", *VRT NWS* 29 juli 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/28/de-eerste-avondklok-sinds-de-tweede-wereldoorlog/>.

VANSCHOUBROEK, C., "Hof van beroep geeft regering ademruimte voor pandemiewet", *De Standaard* 7 juni 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210607_95014968.

VERSTRAETE, A., SEGERS, F. En BRAECKMAN, K., "Vooralsnog géén besmettingen met het coronavirus bij ons, virus via Frankrijk wel in Europa opgedoken", *VRT NWS* 25 januari 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/01/24/coronavirus-eerste-geval-in-europa-frankrijk/>.

VERSTRAETE, J. en HUYGHEBAERT, P., "Jos (96), Josepha (102) en Lucie (101) kregen als eerste Belgen vaccin tegen het coronavirus, bekijk hier hoe dat verliep", *VRT NWS* 28 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/28/eerste-belgen-gevaccineerd/>.

VERSTREPEN, K., "Er is nood aan een mensenrechtenexpert in het nieuwe adviesorgaan rond de coronacrisis", *Knack* 26 augustus 2020, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/er-is-nood-aan-een-mensenrechtenexpert-in-het-nieuwe-adviesorgaan-rond-de-coronacrisis/article-opinion-1633975.html>.

VERSTREPEN, K., "Neem alsjeblief een mensenrechtenexpert mee in de exitstrategie uit de coronacrisis", *VRT NWS* 9 april 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/04/08/mensenrechtenexpert-in-de-exitstrategie/>.

WILLEMS, A., "Uitrol zomerplan voorlopig niet in gevaar: welke maatregelen moeten we nog volgen, en waarom?", *VRT NWS* 27 juni 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/25/maatregelen-27-juni/>.

X., "Alle cijfers die u nodig hebt over het coronavirus in België", *De Standaard* 8 juli 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200319_04895640.

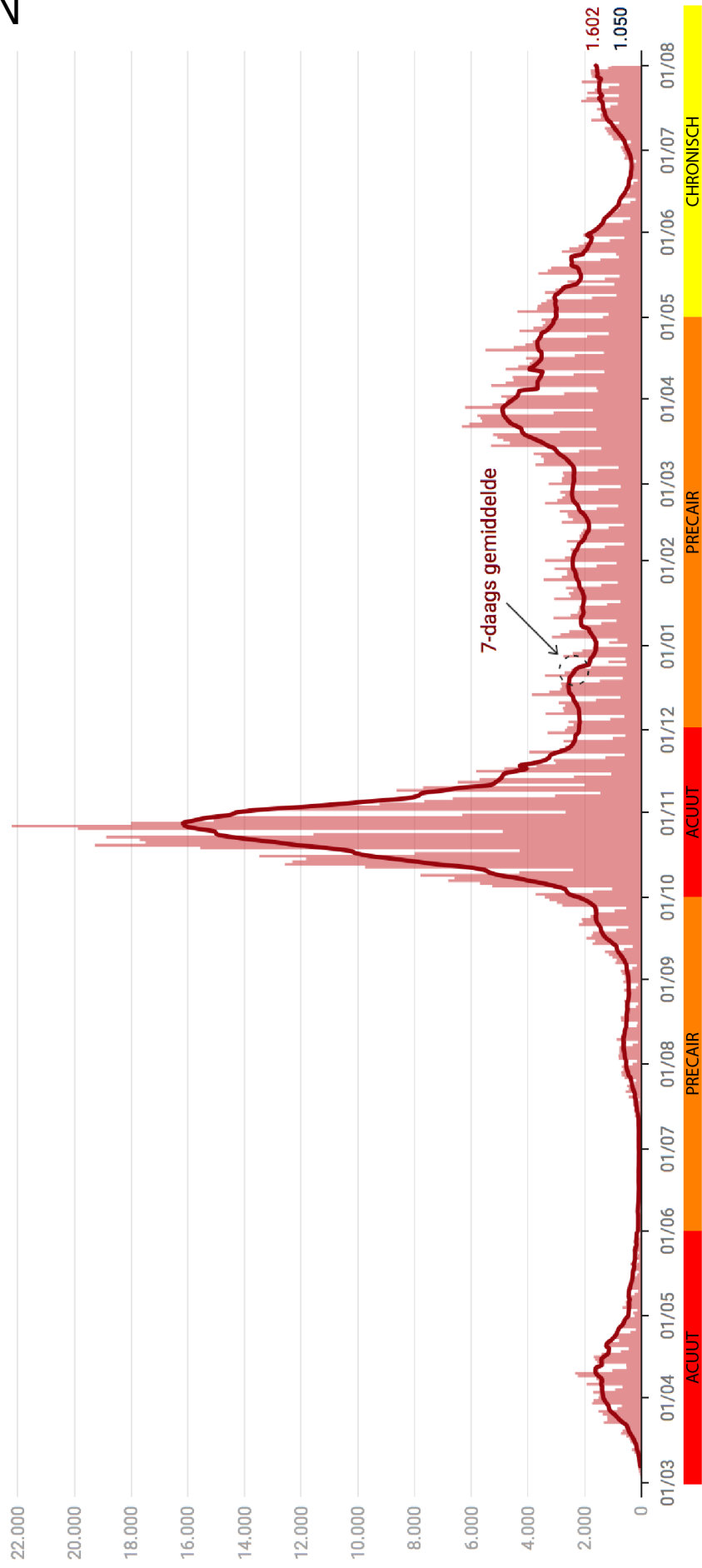
X., "Grondwetsprofessor Johan Vande Lanotte bestempelt Antwerpse avondklok als 'onwettig'", *Knack* 5 augustus 2020, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/grondwetsprofessor-johan-vande-lanotte-bestempelt-antwerpse-avondklok-als-onwettig/article-news-1626765.html>.

ZIARCZYK, E., "Frankrijk twee weken in lockdown", *De Tijd* 16 maart 2020, <https://www.tijd.be/dossiers/coronavirus/frankrijk-twee-weken-in-lockdown/10214794.html>.

BIJLAGEN

Coronabesmettingen in België

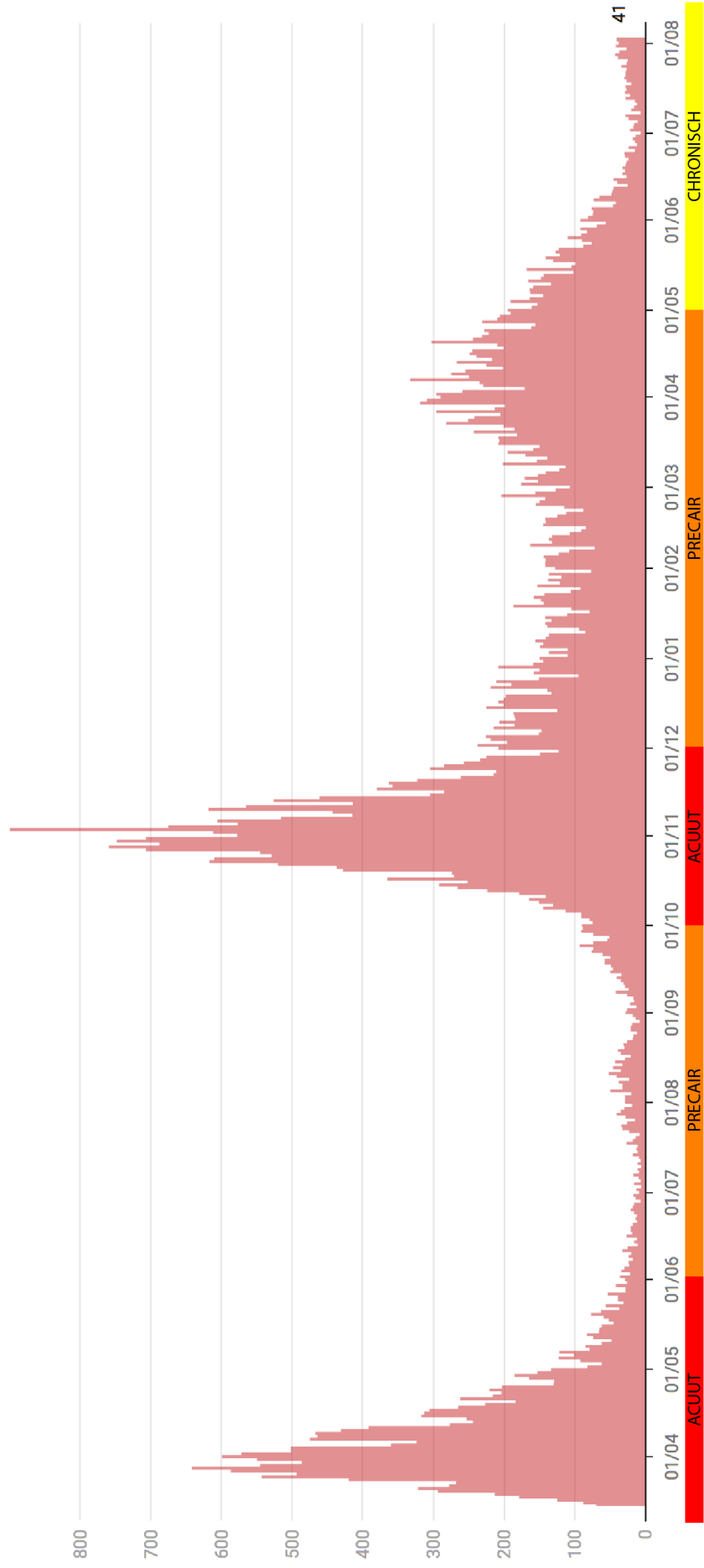

Grafiek: CoronavirusCOVID19.be • Bron: Sciensano • Gecreëerd met Datawrapper

Absolute aantal nieuwe besmettingen per dag en zevendaags gemiddelde.

COVID-19 ziekenhuisopnames per dag in België

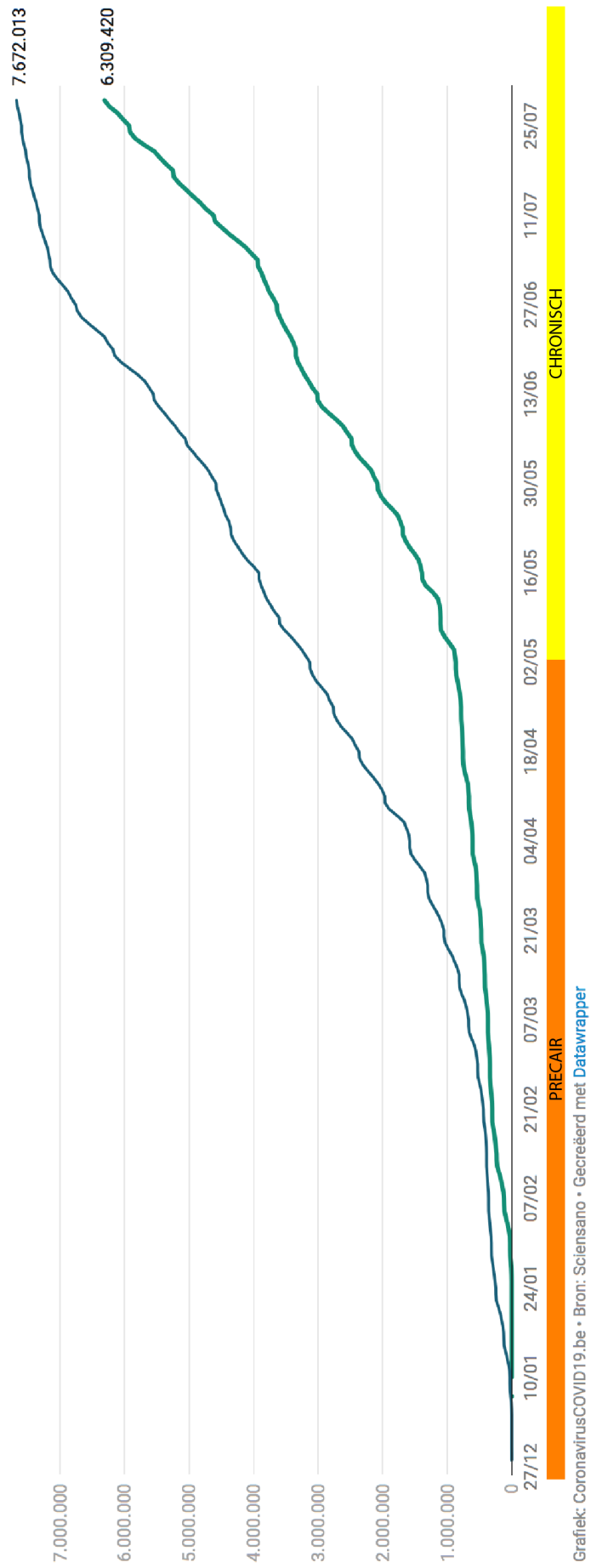
Grafiek: CoronavirusCOVID19.be • Bron: Sciensano • Gecreëerd met Datawrapper

Dagelijkse ziekenhuisopnames te wijten aan het coronavirus.

Toegediende COVID-19 vaccinatie dosissen in België

Grafiek: CoronavirusCOVID19.be • Bron: Sciensano • Gecreëerd met Datawrapper

Evolutie deels en volledig tegen COVID-19 gevaccineerde personen in België (voor de meeste vaccins zijn twee dosissen voor één vaccinatie tegen corona nodig).